

20446

DOĞAN AVCIOĞLU VE 12 MART

**ELĐİN MACAR
İ.Ü. SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
BÖLÜMÜ - 5916
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

DANIŐMAN : PROF. DR. TOKTAMIŞ ATEŞ

ÖNSÖZ

Amacım 12 Mart'ı ve nedenlerini incelemek değildi. Doğan Avcioğlu'nun temel tezlerini ve 12 Mart öncesinde içinde bulunduğu örgütlenmeyi sunmaya çalıştım. Dolayısıyla dönem, 12 Mart 1971 ile sınırlı kaldı.

Çalışmam sırasındaki yardım ve görüşlerinden dolayı Hocam, Sayın Toktamış Ateş'e teşekkür ederim.

Ağustos 1992

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM - 27 MAYIS SONRASI ORDUDAKİ GELİŞMELER, AP'NİN ORDUYA BAKIŞI VE OYAK	2 - 5
--	--------------

II. BÖLÜM - DOĞAN AVCIOĞLU VE TEMEL GÖRÜŞLERİ 6 - 17

A) Doğan Avcioğlu Kimdir?	6
B) Doğan Avcioğlu'nun Görüşlerinin Belirleyicileri	8
C) Doğan Avcioğlu'nun Temel Görüşleri	10
1. Osmanlı Dönemi	10
2. Cumhuriyet'in Kuruluşu	11
3. Çok Partili Hayat	12
4. Devrim Stratejisi	14
5. Kapitalist Olmayan Yol	16

III. BÖLÜM - 12 MART SÜRECİNDE DOĞAN AVCIOĞLU 18 - 51

A) Yön	18
B) Devrim	21
C) Sosyalistlerle İlişkiler - MDD	24
D) Örgütlenme - 9 Mart	27
E) Madanoğlu Davası	48

SONUÇ	52 - 54
--------------	----------------

KAYNAKÇA

27 MAYIS SONRASI ORDUDAKİ GELİŞMELER, AP'NİN ORDUYA BAKIŞI VE OYAK

12 Mart öncesi basın incelendiğinde görülecektir ki; Türkiye çok karışık günler geçirmektedir. Basında, terör, öğrenci ve işçi eylemleri, üniversiteler, ekonomik gidişatın olumsuzluğu ve bunların yanında politikacılara duyulan güvensizlik, politikacıların görevlerini kötüye kullanmaları gibi temalar hakimdir. Bu gidişata "dur" demek için, "son çare olarak askeri müdahale" büyük tirajlı gazetelerde dahi açıkça tartışılmaktadır.(1)

Şimdi 27 Mayıs 1960'tan itibaren önemli gelişmeleri, özellikle ordu bağlamında özetleyelim(2):

27 Mayıs 1960'ta ordu, hiyerarşik olarak alttan yukarıya, nüveleri 1954-1955'e kadar dayanan örgütlenmeler sonucu, yönetime el koyarak, on yıllık Demokrat Parti iktidarını devirdi. Subaylar 38 kişilik bir 'Milli Birlik Komitesi' oluşturdu. Devlet ve MBK başkanlığına DP'nin son döneminde Kara Kuvvetleri Komutanı olan Cemal Gürsel getirildi. Sıddık Sami Onar başkanlığında bir anayasa komisyonu kurup, onlardan yeni bir anayasa hazırlamalarını istediler.

Ancak kısa süre sonra, MBK üyelerinin bir programa ve kesin düşüncelere sahip olmadıkları görülmeye başlandı. Aralarında en önemli sorun, 'bir an önce seçimlere gitmek' ya da 'iktidarda uzun bir süre kalmak' olarak belirdi. Bu da MBK içinde 'gitmek isteyenler' ve 'kalmak isteyenler' şeklinde bir saf-laşma yarattı.

'Kalmak isteyenler', 13 Kasım 1960'ta emekliye sevk edilerek, yurtdışındaki büyükelçiliklere görevli olarak gönderildiler.

13 Kasım'dan sonra, yurtdışına gönderilenlerin görüşlerine daha yakın gözüken, gelişmelerden memnun olmayan subaylarca 'Silahlı Kuvvetler Birliği' kuruldu.(3) Bu örgütün 2. MBK'ya karşı bir denge unsuru olduğunu

(1) Dış basından bir örnek: "Türkiye'de son günlerde en çok üzerinde durulan konu, ordunun iktidara ne zaman el koyacağı değil? Hangi anda el koyacağıdır. Türkiye'de vuku bulan son olaylardan sonra diplomatik gözlemciler her an bir askeri müdahale bekliyorlar." Expressen'den aktaran Cumhuriyet, 4 Mart 1971

(2) 27 Mayıs dönemi için özellikle şu kaynaklara bakılabilir: Talat Aydemir'in Hatıraları, 1968, Kitapçılık Ticaret. Abdi İpekçi - Ö. Sami Coşar, İhtilalin İyüzü, I. cilt, Uygun Yay, 1965. Erdoğan Örtülü, 3 İhtilalin Hikayesi, Milli Ülkü Yay, 5. baskı tarihsiz. Orhan Erkanlı, Anılar.. Sorunlar... Sorumlular, 2. baskı, Baha Matbaası 1972. Dündar Seyhan, Gölgedeki Adam, yayınevi yok, 1966. Can Kaya İsen, Geliyorum Diyen İhtilal, Tan Matbaası, 1964. Hikmet Kıvılcımlı, 27 Mayıs ve Yön Hareketinin Sınıfsal Eleştirisi, Ant Yay, 1970

(3) Özellikle, Talat Turhan'ın Dündar Seyhan'a mektubuna bakınız: Sadık Göksu, Darbeler, "Demirkırat"lar ve 27 Mayıs, Anahtar kitaplar, tarihsiz [1992], s. 166-191

görüyoruz. Talat Aydemir, Halim Menteş, Selçuk Atakan, Necati Ünsalan gibi albaylar burada oldukça etkin oluyorlar.

Temmuz 1961'de referandum ile yeni anayasa %39.6'ya karşılık %60.4 ile kabul ediliyor.

15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerde hiçbir parti çoğunluk sağlayamadı. Bunun üzerine SKB görüşleri çerçevesinde 21 Ekim'de İstanbul'da '21 Ekim Protokolü' imzalandı. Buna göre, iktidara el konulacak ve MBK fesh edilecekti. SKB'nin Ankara grubu da buna, ertesi gün 'Mürted Protokolü' ile katıldı. Ancak Genelkurmay Başkanı (aynı zamanda SKB başkanı) Sunay'ın desteğiyle bu protokolün uygulanmasına engel olundu, siyasi parti liderleri 'Çankaya Protokolü' ile uzlaşmaya zorlandı, böylece CHP-AP koalisyonu, İnönü başkanlığında kuruldu.

Ancak 27 Mayıs'ın ana hedefi olan DP'nin çizgisinde olduğu bilinen AP'nin 27 Mayıs'tan birbuçuk yıl sonra yeniden iktidara gelmesi radikal subayları çok rahatsız ediyordu. Tekrar, müdahale amacıyla, SKB'nin İstanbul grubunca '9 Şubat Protokolü', 9 Şubat 1962'de imzalandı.

Bütün bu protokollerde imzası olan Kara Harp Okulu Komutanı Kur. Alb. Talat Aydemir, kimse düğmeye basmaya yanaşmayınca, kendisi ile birlikte bazı radikal subayların da emekliye sevk edileceklerini öğrenmesi üzerine bir darbe girişiminde bulundu. Açıkça olmasa da, bir kısım öğretim üyesi (1), aydın, politikacı hatta işadaminca da desteklenen Aydemir'in bu girişimi bastırıldı. Çok sayıda subay emekliye sevk edildi.

1962 Mayıs'ında koalisyon hükümeti istifa etti. 25 Haziran'da yine İnönü başkanlığında CHP, YTP, CKMP ve AP'den ayrılan bağımsızlarca ikinci bir koalisyon hükümeti kuruldu.

Emekli olan Talat Aydemir, bazı 22 Şubatçılarla birlikte 21 Mayıs 1963'te ikinci kez darbe yapmayı denedi. 1964'te Fethi Gürcan ile birlikte idam edildi.

Aralık 1963'te yıkılan 2. koalisyon hükümeti yerine 3. koalisyon hükümeti bu kez CHP ve Bağımsızlarca, yeniden İnönü liderliğinde kuruldu. Ancak bu hükümet de bütçe reddedildiği için Şubat 1965'de istifa etti. Bağımsız Senatör Suat Hayri Ürgüplü yeni bir hükümet kurdu.

Bu arada, 13 Kasım 1960'ta yurt dışına gönderilmiş olan "14'lerin", dönüşlerinde değişik partilere girdiklerini görüyoruz. CKMP'den TİP'e kadar dağılan bu tercihler, aslında 14'lerin bile türdeş bir düşünce yapısına sahip olmadıklarının göstergesiydi.

Ekim 1965'te genel seçimler yapıldı. AP çoğunluğu alarak iktidar, Süleyman Demirel de başbakan oldu.

(1) Örneğin bkz. Asaf Savaş Akat, "İdris Küçükömer'in Mirası", İktisat Dergisi, sayı : 274, (Eylül 1987),

Danıştay, Anayasa Mahkemesi, Milli Güvenlik Kurulu gibi yürütmenin gücünü kısıtlayıcı organlara yer veren 1961 Anayasası, iktidara gelen AP'nin temel sorunuydu. AP iktidarı boyunca bu anayasanın değiştirilmesi için çalışmıştır.

Uzun yıllar tartışılacak olan, ordunun politikaya müdahalesini sağlayan Milli Güvenlik Kurulu, birçok ülkedeki örneklerinden esinlenilerek 1961 Anayasası'nca oluşturulmuştur. Anayasadaki "kuvvet temsilcilerinin üyeliği" ibaresi, 1962'de yasayla 'Kara, Hava ve Deniz Kuvvet Komutanları' olarak kesinleştirilmiştir. Görevi, güvenlikle ilgili konularda, yürütmeye görüş belirtmektir. Bu kurulun oluşturulmasında temel neden, genel oya ve siyasal partiler rejimine duyulan güvensizliktir.(1) 1969 ve 1970 yıllarında, özellikle Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un MGK'da yaptığı hükümet aleyhindeki çıkışlar, hükümet için büyük sıkıntılar yaratmıştır.

AP iktidarının DP'nin orduya bakışının subaylarda yarattığı rahatsızlıklardan, 1960-63 arasındaki olayların özellikle AP ve politikacıları hedef almasından dersler çıkarttığı ve orduya "yakınlaşma" stratejisi izlemeye başladığı görülüyor. 27 Mayıs'ın, 'DP döneminde subayların maaşlarının düşüklüğünden' kaynaklandığı biçimindeki görüşler etkisini gösteriyor(2), ordu mensuplarının maaşları yüksek tutulmaya çalışılıyordu. Bu dönemle birlikte bir kısım emekli general ve subayın AP'ye üye olmaya başladıkları basında yer alıyor. AP Programı'nın orduya bakışı şöyle:

"Ordumuzun tarihi geleneği; Ordu personelinin refahı

Madde 89- Silahlı kuvvetlerimizin yalnız Vatan müdafaası ile meşgul olmasını, siyasi cereyan ve temayüllerden uzakta kalmasını, siyaset dışında milli bir müessese halinde savunma vazifesini yapmasını, hem 'modern devlet' anlayışının, hem de Silahlı Kuvvetlerimizin tarihi geleneklerinin tabii bir icabı sayarız. Ordu personelinin yorucu ve yıpratıcı şartlar içinde çalıştığını hesaba katarak, mesleğin şeref ve haysiyetine yakışan bir hayat seviyesini idame ettirmenin zaruretinin kabul ederek, Silahlı Kuvvetlerimizin, mesken, maişet, refah ve emniyet bakımından tatmin edici imkanlara sahip olmasını arzu ederiz."(3)

AP iktidarında ordu için önemli bir gelişme. Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK)'nın güçlendirilmesidir. Ordu mensuplarından kesintilerle oluşturulan OYAK, pekçok alanda yatırıma girişmiştir. Bunların arasında otomotiv (OYAK, Renault, Motorlu Araçlar İmal ve Satış A. Ş), çimento, petrokimya (Petkim, Yasaş), inşaat (OYAK-Kutlutaş), gıda (Pınar, Eti), elektronik sanayi (Askeri Elektronik Sanayi-ASELSAN), tarım (Hektaş) ve sigorta

(1) Hikmet Özdemir, Rejim ve Asker, Afa Yay, 1989, s. 107

(2) DP döneminde memur maaşlarının durumu için bkz. Figen Altuğ, "Devlet Memurlarının Mali Durumlarındaki Gelişmeler (1948-1960 Dönemi), Toplum ve Bilim, sayı:13, (Bahar 1981), s.67-75

(3) Ferruh Bozbeyleli (Der.), Parti Programları, Birinci Kitap, I cilt, Ak Yay, 1970 s. 37-38

gibi alanlar da vardır. (1)

Bu yolla subaylara da "kapitalist zihniyet" verilmeye, ekonomiyle "sağlanma bütünleşmeleri" sağlanmaya çalışılmıştı.(2)Küçükömer'e göre; "böylece D. Parti döneminde, özel ellerde sermaye birikirken, nisbi ve mutlak olarak fakirleşen subay grubunun durumu düzeltiliyor, DP'nin hatası artık tamir ediliyordu."(3)

Mart 1969'da Genelkurmay Başkanı Cemal Tural emekliye sevk edildi. Yerine Kara Kuvvetleri Komutanı Memduh Tağmaç getirildi. Cemal Tural son zamanlarda örneğin TRT gibi, göreviyle pek ilgisi olmayan yerleri "denetlemeye" çıkıyordu. Görevi sona erse de, ayrılmayacağına dair söylentiler vardı.

Özellikle silahlı kuvvetler mensupları, aydınlar ve gençler, hareketliydi ve politikayla yakından ilgileniyordu. Kamuoyunda antiemperyalist ve anti-amerikan bir anlayış hakimdi. Belge'ye göre, "1960-70 arasında sol siyaset ve fikirler orduya çeşitli biçimlerde girmişti. Küçük rütbelerde, Marksizmi benimseyenler vardı." (4)

Silahlı Kuvvetler'deki bu hareketlilik yayınlarla da su yüzüne çıkıyordu. Bunlara , eski Genç Kemalistler grubundan yüzbaşılardan önderliğinde yayınlanan Hava Harp Okulu Yılığın Göksekin, daha çok Devrim gazetesinde kamuoyuna ayrıntıyla sunulan, 69 Subay Bildirisi, Devrimci Ordu Gücü Bildirisi gibi örnekler verilebilir.

Ordu içindeki bu radikal eğilim ve hareketliliğin nedenleri konusunda bir ipucunu belki Ahmet Taner Kışlalı'nın, 1971 yılının ilk aylarında, 239 subay ve 531 astsubay arasında yaptığı bir araştırmanın sonuçlarında bulabiliriz: Araştırmaya göre; "[Yüksek] gelir kökenliler ortadan kalkmakta, tüccar-sanayici vb. kesiminden gelenler yarıya yarıya azaltmakta [yanlışlık aslından, azalmakta olacak, EM]; buna karşılık ilk kez işçi çocukları da subaylar arasına katılmakta ve küçük esnaf-zanaatkâr kökenlilerin oranı iki misline yakın bir artış göstermektedir. Orta sınıf eğiliminin güç kazandığını ve subaylığın, alt gelir düzeyindeki bazı toplumsal kesitler açısından (işçi, küçük esnaf ve çiftçi), toplumsal hiyerarşide yükselmek için bir olanak olmaya devam ettiğini..." görüyoruz.(5)

(1) Semih Vaner, "Ordu", Geçiş Sürecinde Türkiye, Belge Yay., 1990, s. 276

(2) Çağlar Keyder, "Türk Demokrasininin Ekonomi Politikası", age, s. 66

(3) İdris Küçükömer, Düzenin Yabancılaşması, 2. baskı, Alan Yay, 1989, s. 129

(4) Murat Belge, "Sol", Geçiş Sürecinde Türkiye, s. 174

(5) Ahmet Taner Kışlalı, "Türk Ordusunun Toplumsal Kökeni Üzerine Bir Araştırma", AÜSBF Dergisi, cilt :29, sayı: 3-4, (Eylül-Aralık 1974), s. 97

DOĞAN AVCIOĞLU ve TEMEL GÖRÜŞLERİ

A) Doğan Avcıoğlu Kimdir?

Doğan Avcıoğlu 1926'da Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini orada yaptı. Yüksek öğreniminde Fransa'da, siyasal bilimler ve ekonomi okudu. 1955'te Türkiye'ye dönerek, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi (TODAİE)'nde araştırma asistanı oldu. Cumhuriyet Halk Partisi Araştırma Bürosu'nun kuruluşunda yer aldı ve burada çeşitli çalışmalar ve raporlar hazırladı: "Devlet Personelinin Maaş ve Ücretleri", "Toprak Reformu" "Seçim Neticesi", "Ziraatimizin Bugünkü Meseleleri", "Şehirlere Akın ve Mesken Davası", "Devlet Personel Meselesi", "Ortak Pazar", "Türkiye İçin Bir İktisadi ve Sosyal Politikanın Esaslarını Tespite Yarayacak Malzeme", "Kalkınma Meselemiz" vb.

Muhalef yayınlar olan Ulus, Akis ve Kim'de yazılar yazdı. 27 Mayıs öncesinde, Metin Toker hapse girdiğinde, Akis'i yönetti.

27 Mayıs 1960'tan sonra İnönü'nün kontenjanından Temsilciler Meclisi'ne girdi. 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında, Anayasa Komisyonu üyesiydi. Ancak, özellikle ekonomik alanlarda, hızlı çalışan bir meclis ve güçlü hükümet isteyen Avcıoğlu, bu konudaki hükümler istediği gibi çıkmayınca, anayasaya "hayır" dedi.

Türk-İş Araştırma Bürosu Müdürlüğü yaptı.

1961 yılının sonlarında haftalık Yön dergisini çıkarmaya başladı. Başyazarlığını ve imtiyaz sahipliğini yaptığı bu dergi, 1967 yılında kapandı. Avcıoğlu bir yıl sonra, Türkiye'de gelmiş geçmiş en çok ses getiren kitaplardan olan, "Türkiye'nin Düzeni"ni yayımladı.(1) 1969'da başyazarı olduğu Devrim gazetesini çıkarmaya başladı. CHP Yüksek Danışma Kurulu üyeliğine seçildi. Aynı yıl, "31 Mart'ta Yabancı Parmağı"nı, Şubat 1971'de de "Devrim Üzerine"yi yayımladı. Devrim gazetesi 12 Mart'tan bir süre sonra kapandı.

Avcıoğlu, "Madanoğlu Davası" nedeniyle tutuklandı ve Ziverbey Köşkü'nden geçti.

(1) Bu kitapla ilgili olarak şu makaleler verilebilir: Şahin Alpay, "Türkiye'nin Düzeni Üzerine", Aydınlik Sosyalist Dergi, sayı: 12, (Ekim 1969) - Selçuk Erez, "Türkiye'nin Düzeni ile ilgili Tartışmalar", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı: 26 (Kasım 1969) - Ömer Lütfi Barkan, "Türkiye'nin Düzeni", İktisat Fakültesi Mecmuası, cilt: 27, sayı: 1-2, (Ekim 1967-Mart 1968) - Nurettin Şazi Kösemihal, "Türkiye'nin Düzeni Üzerine", İÜEF Sosyoloji Dergisi, sayı: 21-22, (1969) - Ertan Cengiz, "Teorisiz Bir Devrimci", Emek, sayı: 8, (Ağustos 1969) - Hikmet Özdemir, "Bir İlk Yapıt: Türkiye'nin Düzeni", Yapıt, sayı: 47/2, (Aralık 1983-Ocak 1984).

Hapishane yaşamından sonra kendisini araştırmalara verdi. Önce üç, sonra dört cilt olan "Milli Kurtuluş Tarihi", 1974-75'te, ölümü nedeniyle beşinci ciltte kalan "Türklerin Tarihi" 1978-1982 yılları arasında çıktı. Çeşitli gazetelerde makale ve yazı dizileri yayımlandı. Bir kısmını "Devrim ve Demokrasi" (1980) adlı kitabında topladı.

Doğın Avcioğlu, 1983 yılında mide kanserinden öldü.

B) Doğan Avcioğlu'nun Görüşlerinin Belirleyicileri

Doğan Avcioğlu'nun, esas olarak Yön ile başlayan arayışı, somut olarak, 1968'de Türkiye'nin Düzeni'ne ulaşmıştır. Avcioğlu'nun görüşlerinin belirlenmesinde şu etkenler ve kişilerin önemli olduğu düşünülebilir:

(1) 1960'lı yıllarda alevlenen ve "Bağımlılık Okulu" ile şekillenen "az-gelişmişlik" tartışmaları.

Benzer bir yorum Berktaş'da mevcuttur: "... Türkiye'nin Düzeni (1968) adlı kitabında Avcioğlu, sadece mevcut düzenin bir eleştirisini değil, aynı zamanda, çıkış yoluna ilişkin, ideolojik-siyasi-ekonomik-kültürel boyutlarıyla, komple bir projeyi de sunmaktaydı... Bir yandan, Batı'da yeni geliştirilen 'the development of underdevelopment' (azgelişmişliğin gelişimi: ezeli bir gerilik değil, zaman içinde örülen bir süreç olduğu) kavramının iyi bir uyarlamasını meydana getiriyor; diğer yandan, bağımlılaşma aşamalarının irdelenmesi ile bu bağımlılığı altedecek bir 'devrim stratejisi'nin önerilmesi arasındaki, 1960 ve 1970'lerin tümüne özgü, o çok sıkı içiçeliği, hemen karşımıza çıkarıyordu."(1)

(2) Genel olarak Sovyetler Birliği kaynaklı olan, "kapitalist olmayan yol" ve "milli demokratik devrim" tezleri.

(3) 1965 Seçimleri.

Bu seçimler, Avcioğlu'nun, solun Türkiye'de seçimle iktidar olamayacağı düşüncesini pekiştirmiştir.

(4) şevket Süreyya Aydemir ve Niyazi Berkes.

1930'larda Kadro dergisi ile devletilđi savunan Aydemir, 1960'larda "Yeni Devletçilik"i savunan Yn'e uygun bir yazardır. Marksizm'in 19. yüzyıl için açıklayıcı bir bakış açısı olduğu, 20. yüzyılda ilerlemenin ulusal kurtuluş savaşları ile olacağı, merkez-evre perspektifi Avcioğlu'nun Aydemir'de yakın bulduğu görüşler olarak belirtilebilir. Avcioğlu, 1940'lı yılların DTCF ğretim yesi Berkes'ten ise, özellikle tarihe ve Osmanlı Tarihi'ne bakışta etkilenmiştir

(5) zellikle, sömürge durumundan yeni kurtulmuş olan ulusların, Asya retim tarzına, benzer toplum biçimlerinden azgelişmişliğe ve kapitalist aşamayı atlayarak, sosyalizme geçişlerinin nasıl olabileceği gibi konularda

1) Halil Berktaş, "Soldaki Tartışmalardan : Dİ' Tarihine Bakışlar", Tarih ve Toplum, cilt: 9, sayı: 53, (Mayıs 1988), s. 39

Yves Lacoste.

(6) "İlerici", antiemperyalist askeri rejim uygulamaları. Özellikle Peru, Libya ve Mısır idealize edilebilir.

(7) Fransa eski başbakanı Pierre Mendes France.

Özdemir'e göre, "o yıllarda [1950'lerin ilk yarısında, Fransa'da EM] en çok beğendiği ve etkilendiği siyasal şahsiyet ise ilginç bir isim: Pierre Mendes France. France'ın parlamento'ya karşı güçlü hükümet'i savunan görüşleri sonradan Avcıoğlu'nun 'zinde güçler' adını verdiği ordu, aydınlar ve gençliğe dayanarak reformları gerçekleştirecek olan hükümetin modelini benimsemesinde etkili oluyor..."(1)

(8) Yön dergisi çıkarken kurulan Yön Yayınları da, derginin çizgisine paralellik gösteren kitaplar basmıştır. Avcıoğlu'nun, esas olarak, etkilendiği çalışmaları bastığı kabul edilebilir. Basılan kitapların bazıları şunlardır:

Garaudy-Sosyalizm ve İslamiyet

Jalee-Yoksul Ülkeler Nasıl Soyuluyor

Fahri-Amerikan Harp Doktrinleri

d'Encausse/Schram-Asya'da Marksizm ve Milliyetçilik

Berkes-Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler

Lacoste-Sınıf Açısından Az gelişmişlik

Küçük, Garaudy'nin kitabının basılması ile ilgili şunları söylüyor: "Müslüman ülkelerde ve islamda sosyalizm olduğunu yayarak, Silahlı Kuvvetler mensuplarına, sosyalizmin, Türkler'e pek uzak olmadığını anlatılmak istendiğini sanıyorum"(2)

(1) Hikmet Özdemir, "Jakoben Bir Aydının Yaşamından Çizgiler", Toplumsal Kurtuluş, sayı: 5, (Kasım 1987), s. 36

(2) Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler, 1908-1998, 3. kitap, Tekin Yay, 1986, s. 294-295

C) Doğan Avcioğlu'nun Temel G6r6şleri

(1) Osmanlı D6nemi

Avcioğlu, Osmanlı'ya hakim olan 6retim biçimi tartişmalarında, 60'lı yıllarda T6rk solunda hakim g6r6ş olan Asya tipi 6retim tarzi yaklaşımının karşısında yer almıştır. Avcioğlu'na g6re;

"... 6retim tarzi d6zeyinde Osmanlı d6zeninin Batı'dakinden pek farklı olduğu s6ylenemez... T6rk 6iştisi ekip biğiği işletmeye tapuyla tasarruf eder, bu hak 6ocuklarına ge6er. Yani Asya tipinden farklı ve 6zel m6lkiyete hayli yaklaşmış bir tasarruf s6z konusudur... 6r6n6n bir kısmına el koyan... 'arazi sahibi'nin Avrupa'da 'seny6r' T6rkiye'de devlet ve devletin temsilcileri olması, 6retim tazimin bu karakterini değiştirmez."(1)

"... Paşa ve valinin gerisinde gizlenen m6tegalibeyi g6rmezlikten gelen soyut bir 'ceberut devlet ve memur' teorisini anlamlı saymak g66t6r..." diyerek, Osmanlı'ya "sivil toplum" perspektifinden bakanları da eleştirir.(2)

Avcioğlu, "feodal" olarak adlandırılması gereken sonu6lara varmasına rağmen, Osmanlı d6zenine "prekapitalist d6zen" der.Bu nedenle şahin Alpay tarafından, "T6rkiye'nin D6zeni'ni incelerken eleştirilir.(3)

16. y6zyıldan başlayarak, bazı devlet memurlarının ve bir kısım reayanın zenginleşmesini, toprakta 6zel m6lkiyet eğiliminin g66lenmesini, bir kısım reayanın topraklarını bırakmak zorunda kalmasını, kapitalizme ge6işe olanak sağlayıcı olaylar olarak değerlendiren Avcioğlu'na g6re, Osmanlı'nın kapitalistleşememesinin temel nedeni emperyalizmdir. Emperyalizmin Osmanlı'ya ilk girişi ise 1838 İngiliz-Osmanlı Ticaret Anlaşması ile başlar. Bu anlaşmanın gerektirdiği d6zenlemeler de Tanzimat ile sağlanmıştır. Avcioğlu, Tanzimat'la T6rkiye'nin, gelişmiş kapitalist 6lkelerin a6ık pazarı haline geldiğini s6yleyerek (4), bu hareketi s6m6rgeleşe s6recinin başlangıcı olarak niteler.(5)

(1) Avcioğlu, T6rkiye'nin D6zeni, I. kitap, Tekin Yay, 1984, s. 17. (Bundan sonra TD olarak ge6ecek.)

(2) Avcioğlu, TD, I, s. 506

(3) Alpay, ağe, s. 454

(4) Avcioğlu, TD, II, s. 934

(5) Avcioğlu TD, I, s. 224

(2) Cumhuriyetin Kuruluşu

Avcioğlu Kurtuluş Savaşı'nı yönlendiren ve cumhuriyeti kuran kadroyu "milliyetçi devrimci kadro" olarak adlandırır. Kurtuluş savaşı, milliyetçi-devrimci kadro tarafından, "derebeyi, toprak ağası, tüccarı ve ulemasıyla Anadolu eşrafına dayanarak yürütülmüştür. Bir işçi, bir köylü, kısaca bir halk hareketi yoktur." (1)

Yani milliyetçi-devrimci kadro, bir işçi ya da köylü hareketi olmadığı için "eşraf"a dayanmıştır. Avcioğlu'na göre, eşrafın da devrimci kadro ile uzlaşmaktan başka çeresi yoktu. Böylece, siyasi iktidar devrimcilerin elinde idi ancak, eşraf ve komprador temsilcileri, tek parti saflarına ve meclise geniş bir şekilde girmişlerdi. (2) Devrimci kadro, dayandığı güçler aleyhine harekete geçmiş, fakat eşraf demirperdesini kırmaya gücü yetmemiştir(3). Yürütülen devrimler, üstyapı devrimleri olarak kalmış, köylü kitlesine ulaşamamıştır. Bunun da nedeni işçi ve köylülerin o dönemde hareketsiz oluşlarıdır.

Avcioğlu'na göre, Kemalist devlet otoriter olmuştu. Bu kaçınılmaz bir durumdur. Bunun nedeni milliyetçi kadronun bir desteğinin olmamasıydı. Karabekir Paşa ve Fethi Okyar'ın siyasi liberalizmi, devrimciliğe paydos deyip eski düzene dönmekten başka bir sonuç vermezdi.(4)

Kemalist yönetim iki büyük yanlış yapmıştı: "Birincisi, ...köklü bir toprak reformunun gerçekleştirilememesiydi. İkinci yanlış, seçilen ekonomik politikada olmuştu. Türk geleneği ve şartlar devletçiliği zorunlu kılıyordu. Oysa, milli bir kapitalizm kurmaya yönelindi. Çok kısa bir süre uygulanan devletçilik ise küçümsenmeyecek başarılarına karşın, esas itibarıyla kapitalizmi güçlendirme aracı oldu."(5) Oysa devletçilik "ekonomik bağımsızlık özlemi taşıyan milliyetçiliğin kaçınılmaz sonucuydu."(6)

Cumhuriyet sonrasında, politik bağımsızlık, ekonomik bağımsızlıkla tamamlanamamıştır.

"... Milliyetçi-devrimciler, çok partili hayata geçiş ve Amerika'ya yönelik yıllarına kadar, ellerinden geldiği ölçüde, çağdaş uygarlık yolunda atılımlar yapmaya çabalamışlardır. Cumhuriyet'in devrimci dönemi, 1945'ten sonra kapanacaktır."(7)

(1) Avcioğlu, TD, I, s. 504

(2) Avcioğlu, "Çatıdaki Kavga", Yön, sayı: 154, (11 Mart 1966)

(3) Avcioğlu, TD, I, s. 504

(4) Avcioğlu, TD I, s. 507

(5) Avcioğlu, "Cumhuriyet'in 42. Yılında", Yön, sayı: 35 (25 Ekim 1965)

(6) Haldun Gülalp, Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri, Yurt Yay, 1983, s. 87-88

(7) Avcioğlu, TD, I, s. 504

(3) Çok Partili Hayat

Avcioğlu'nun, çok partili hayata geçiş ve DP'nin iktidara gelişi için değerlendirmesi, bunun bir karşı devrim olduğudur. Bu konuda, Türkiye'nin Düzeni'ndeki değerlendirmesi şöyle: "Çaresizlik içindeki büyük kitleleri kendine zincirleyen tutucu sınıfların egemen olduğu bir toplumsal yapı çerçevesinde girilen çok partili hayat, demokrasi yolunda bir ilerici hareket olmaktan çok, milliyetçi-devrimci hareketin sonu olacaktır."(1)

1945 DP hareketinin ağa ve eşrafın ara tabakalara [yani milliyetçi-devrimcilere, EM] karşı ayaklanma ve iktidara hakim olma teşebbüsü olduğu görüşündedir. Bu nedenledir ki, DP hareketini bir halk hareketi saymanın son derece yanıltıcı olduğunu düşünür.(2) Bütün bunlara rağmen 1946 denemesinde olumlu bulduğu bir yön de vardır: "Genel oy ve çok partili hayat, halk kitlelerine az çok seslerini duyurma olanağı getirerek ileri bir hamle teşkil etmiştir."(3)

Avcioğlu, Menderes iktidarını Tanzimat Batıcılığı'na geri dönüş olarak niteler. Aslında bu dönem, örtülü bir faşizm devresi sayılabilir.(4) Bu yıllar emperyalizm-ağa-komprador üçlüsünün altın devri olmuştur.

27 Mayıs; "... yeteri kadar şuurlu olmasa da, memleketimize değerli yıllar kaybettiren... haysiyet kırıcı, miskin ve aciz gidişe karşı zinde kuvvetlerin gösterdiği tepkidir.(5) "... En büyük talihsizliği... boşuboşuna geçen 15 yıldan (1945-1960) sonra gelmesi" olan 27 Mayıs, olgunlaşmış fikirler ve yetişmiş bir kadro bulamadığı için reformları gerçekleştiremedi. Avcioğlu'na göre, ihtilal bürokrasinin buyurma gücünü arttırmış ve deflasyon politikasıyla, kitlelerin hayat seviyesinin gerilemesine ve işsizliğe yol açmıştı.(6)

1965 seçimleri için ise, tıpkı 1950 için olduğu gibi, bir "karşı devrim" saptaması yapıyor. 1960 Mayıs'ında süngüyle gidenlerin, 1965 Ekim'inde büyük oy çoğunluğu ile iktidara geldiğini yazıyor.(7)

Zaten Türkiye'de seçimlere karşı "umutsuz" olan Avcioğlu, 1965 seçimleriyle birlikte, eleştiri dozunu iyice arttırıyor: "Dominik'in sandıktan çıkan Amerikan kuklası başkanı mı daha halkçıdır, yoksa seçim yapmayı

(1) Avcioğlu, TD I, s. 502

(2) Özdemir, Yön Hareketi, Bilgi Yay, 1986, s. 85

(3) Avcioğlu, "Anlamak İstemediğimiz 27 Mayıs", Yön, sayı: 23, (23 Mayıs 1962)

(4) Avcioğlu, "Faşizme Dikkat!..." Yön, sayı:41, (26 Eylül 1962)

(5) Avcioğlu, "Eski ve Yeni Türkiye", Yön, sayı: 42 (3 Ekim 1962)

(6) Avcioğlu, "Yeni Türkiye", Yön, sayı: 5, (17 Ocak 1962))

(7) Avcioğlu, "1965 Yılında Atatürkçülük", Yön, sayı: 137, (12 Kasım 1965)

reddeden tepeden inmeçi Castro mu? Görüldüğü gibi, 'tepeden inme-sandıktan çıkma' gibi bir ayırım, sosyalist açıdan anlamsızdır. Tek anlamlı ölçü, iktidarların sınıfi karakterleridir".(1)

Çetin Yetkin, Avcioğlu'na "solun Türkiye'de seçim kazanma şansı olanağı hiç yok mu" diye soruyor. Aldığı yanıt şöyle: "25-30 sene sonra alabilir. Bilmiyorum 25-30 sene de böyle sandıkçılık oyununa Türkiye ekonomisinin tahammülü var mı? Yok gibi geliyor bana."(2)

Küçük'e göre, Avcioğlu 1965 seçimlerinden şu sonuçları çıkarıyor:

(1) DP'nin devamı AP başa geçiyor. Silahlı kuvvetlerin bundan rahatsız olacağı ve yönetime gelme eğilimi göstereceğini düşünüyor.

(2) "Morrison Süleyman"ın başbakan olması antiamerikan kampanyalar için zemin oluşturuyor.

(3) CHP büyük bir yenilgi alıyor. Böylece parlamenter yol kapanıyor.

(4) TİP'in oy miktarı, seçimle sol bir iktidarın çok uzak bir hayal olduğunu gösteriyor.(3)

Ve Yön'ü kapatırken, artık varolan rejimden umudunu tamamen kestiği görülüyor. Çok partili rejimi, "emperyalizmin sandıktan çıkmakta olduğu dönem" olarak niteliyor.(4)

(1) Avcioğlu, "Bir Sosyalist Stratejinin Esasları", Yön, sayı: 185, (14 Ekim 1966)

(2) Çetin Yetkin, Türkiye'de Soldaki Bölünmeler, Toplum Yay, 1970, s. 114

(3) Küçük, age, s. 293

(4) Avcioğlu, "Son Söz", Yön, sayı: 222, (30 Haziran 1967)

(4) Avcioğlu'nun Devrim Stratejisi

Avcioğlu'nun nihai hedefinin sosyalizm olduğu açıktır. Zaten sosyalizmden "kısa bir anlatımla sosyal adalet içinde hızlı kalkınma metodu"nu (1) anlaması da bunu gerektirir. Öncelikli hedefi ise, sosyalizme geçiş için Türkiye'nin yaşaması gereken "milli demokrasi" dönemidir.

Esas olarak sosyalizmin tek olduğu görüşündedir. Bütün sosyalist akımlar, kaynağını aynı sosyalist idealden alırlar. Bu ideal, en geniş şekliyle, bütün insanların özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin ışığı altında, en iyi şekilde yaşamalarına ve gelişmelerine olanak veren bir toplum düzenine kavuşma çabası biçiminde özetlenebilir. Ancak sosyalizme ulaşmada çeşitli yollar mevcuttur. Bu çeşitlilik ülkelerin değişik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Batı Sosyalizmi, Doğu Sosyalizmi, Azgelişmiş Ülkeler Sosyalizmi gibi.(2)

Avcioğlu'na göre, ilk iş antiemperyalist ve antifeodal mücadeledir. Sosyalizme giden yol önce buradan geçer. (3)

Küçük burjuvazi, Avcioğlu'nun sözleriyle "ara tabakalar", devrimin temel gücüdür. Çünkü "çıkarları, modernleşme ve hızlı kalkınmadan yanadır. Toplum hayatında önemli rolleri dolayısı ile, öncü bir rol oynamaya, kendilerini, özel çıkarlarının üstüne çıkmaya zorlayan tarihi bir misyonu sahip saymak eğilimindedirler".(4)"Milli kurtuluş hareketi safhasında, mücadelenin ideolojik alanda öncülüğünü, istesek de istemesek de, aydınlar yapacak, gerekli kadroyu geniş ölçüde onlar sağlayacaktır. Bu konuda her türlü romantizmi, aydın sosyalizmi gibi çocukça kötülerleri bırakarak, gerçeği olduğu gibi görmeliyiz."(5)

Avcioğlu, sanayi burjuvazisini, Batılı toplumların gelişmesinde, ilerici ve devrimci bir rol oynadığı halde, Türkiye'de böyle ilerici bir rol oynayacak yetenekte görmemektedir. Çünkü, sanayi burjuvazisi Batı'dakinin aksine prekapitalist düzenin geri sınıflarıyla ittifak halindedir. Bu durumuyla, sanayici, düzen değişikliğini reddeden gerici sınıfların safında yer almaktadır. Böylece, sanayicisinden, ithalat ve ihracatçısından, tefeciye ve toprak ağasına kadar uzanan bir tutucu egemen sınıflar koalisyonu ortaya çıkmaktadır.(6)

Ancak Avcioğlu, burjuvaziyi bir blok olarak karşıya almaktan kaçınılması gerektiğini, kendi aralarındaki çıkar çatışmalarından dolayı, bir kısmının,

(1) Avcioğlu, "Yapıcı Milliyetçilik", Yön, sayı: 4, (10 Ocak 1962)

(2) Avcioğlu, "Sosyalizm Anlayışımız", Yön, sayı: 36, (22 Ağustos 1962)

(3) Avcioğlu, "Sosyalist Gerçekçilik", Yön, sayı: 39, (12 Eylül 1962)

(4) Avcioğlu, "Bir Sosyalist Stratejinin Esasları", Yön, sayı: 185, (14 Ekim 1966)

(5) Avcioğlu, "Sosyalist Gerçekçilik. agy

(6) Avcioğlu, TD, II, s. 943

milli sanayiye geliştirmek isteyen milliyetçilerin yanında yer alabileceğini söylüyor.(1)

Bütün bunlara karşın, Avcioğlu'nun devrim anlayışının, esas "vurucu" ve "öncü" gücü ordudur. Ordu, reformları gerçekleştirecek olan kadronun hem içindedir, hem de önünü açacaktır.

Pratikte, bu görüşlerini şekillendirdiği 60'lı yıllarda yaşanan, Libya, Peru ve Mısır gibi "ordunun ilericiliği" örnekleri mevcuttur. Türkiye'de de —her ne kadar reformları gerçekleştirememiş olsa da— 27 Mayıs gibi, hatta 22 Şubat - 21 Mayıs gibi ordunun kışlasından çıkabileceğini gösteren olaylar yaşanmıştır.

Avcioğlu için Nasır örneği özellikle önemlidir: "Ordunun mutlaka faşizm getireceğini ileri sürenler, her şeyden önce Nasır denemesini aydınlığa çıkartmalıdırlar... Başkan Nasır'ın... açıkladığı programı oldukça ileri sosyalist bir programdır." (2) Zaten antiemperyalist hareketin güçleri aynı şekilde, Nasır'da "köylüler, işçiler, askerler, aydınlar ve ulusal sermaye" iken (3), Avcioğlu'nda, "işçi, köylü, aydın, gençlik, esnaf ve milli sermaye"dir.(4)

Avcioğlu, Marksizmin orduya temel bakışını eleştiriyor, Türkiye'de "orduya hakim sınıfların elinde itaatkar bir alet olarak düşünmek büyük bir hatadır" diyor ve ekliyor: "Memleketimizin Batılılaşma hamlelerinde, ordu, da-ima ilericilerin safında yer almıştır. Bugün de, ilerici kuvvetlerin, Anayasadan da (vurgu benim, EM) kuvvetli teminatı ordudur."(5)

Ordunun sınıfsal dayanağını da Duverger'den alıntı yaparak şöyle açıklıyor: "Ordu, bazen solcu bir politik güç olabilir... Günümüzün bazı az-gelişmiş ülkelerinde durum böyledir. Buralarda askeri okullar, fakir sınıflara ya da küçük burjuvaziye mensup kabiliyetli çocuklara toplumsal yükselme yolu açmaktadır. Subaylar, büyük feodallerin ellerindeki siyasi iktidar karşısında, bu toplumsal grupları temsil etmeye yönelebilirler." (6)

(1) Avcioğlu, "Sosyalist Gerçekçilik", agy

(2) Avcioğlu, agy

(3) Cemal Abdunnasır, Arap Devriminin Yöntemleri Habora Yay, 1970,s.70

(4) Avcioğlu, "Sınıf Mücadelesi, Sosyalizm ve Milliyetçilik", Yön, sayı: 182, (23 Eylül 1966)

(5) Avcioğlu, "Sosyalist Gerçekçilik", agy

(6) Avcioğlu, TD. İl, s. 1184

(5) Kapitalist Olmayan Yol

Bu başlık, Avcioğlu'nun, "Komünist kalkınma yolu" ve "Amerikan tipi kalkınma yolu"ndan başka, üçüncü olarak saydığı ve Türkiye'nin izlemesi gereken yol olarak düşündüğü "milli devrimci kalkınma yolu"nun (1), popüler adıdır.

Aslında, "kapitalist olmayan kalkınma yolu ve ağır sanayiye dayanan hızlı kalkınmayı, 1960'lı yıllarda, geri kalmış ülkeler için sosyalizme geçiş modeli olarak"(2) Sovyetler Birliği savunuyor. Ve bunun geniş anlam ve yöntemi olarak da "Milli Demokratik Devrim, Sovyet bilim adamları ve dış ilişkiler uzmanları tarafından Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru geliştirilerek ön plana çıkartılıyor."(3)

Yön yazarlarından Türkkaya Ataöv, "kapitalist olmayan yol" için, "... tarihsel gelişim içinde, farklı sosyo-ekonomik yapıların bir arada yaşadığı ve sınıfsal güçlerin yeni baştan gruplaşabileceği bir ara dönem olabilir" diyor.(4)

"Milli devrimci kalkınma yolu" modelinin Avcioğlu'nda ana çizgileri şöyledir:

1. Kamu sektörü, ekonomide daimi bir yere sahiptir. Kamu sektörünün büyüme hızı, özel sektör büyüme hızından daha yüksektir. Böylece, kamu sektörü giderek bütün ekonomide egemen duruma gelmektedir.

2. Stratejik nitelikteki belli üretim kolları devletin elindedir. Bu faaliyetlerde kamu sektörü egemenliği, en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir.

3. Birinci ve ikinci şıklar sonucu, tekelci karakterdeki yerli ve yabancı sermayenin faaliyet alanı daraltılmaktadır.

4. Ortaçağ kalıntısı sınıfların tasfiyesi ve tarımın kalkınmada gerekli rolü uygulayabilmesi için, köklü bir toprak reformu zorunludur.

5. Temel sanayilerin kurulmasına öncelik veren ve esas itibariyle kamu sektörüne dayanan planlı sanayileşme, ülkenin kalkınmasını gerçekleştirmek ve ekonomik bağımsızlığını sağlam temellere oturtmak amacını gütmektedir.

6. Kaynakların hem mali, hem de fiziki planlamasını öngören şumullü ve gerçekleştirilmesi zorunlu bir plan, bu tip kalkınmanın vazgeçilmez aracıdır.

(5)

Avcioğlu, bu modele uygun olarak kalkınma stratejisini de şöyle çiziyor:

1. Kalkınma programlarına göre öncü sektör sanayi olmalıdır.

(1) Avcioğlu, TD, II, s. 1011

(2) Mehmet Ulusoy, "Yön'ün Yönü", Saçak, sayı: 41, (Haziran 1987), s. 13

(3) Yalçın Küçük, Aydın Üzerine Tezler, 1830-1980, 5. kitap, Tekin Yay, 1988, s. 667

(4) Türkkaya Ataöv, Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri, AÜSBF Yay, 2. baskı, 1977, s. 595

(5) Avcioğlu, TD, II, s.1091-92

2. Çok yüksek bir yatırım ve tasarruf oranı sürdürülmelidir. Bu egemen sınıfların lüks tüketimi kırılarak, tarımsal üretimde büyük çiftlikler kurularak gerçekleştirilebilir.

3. Sanayi yatırımlarında ağır sanayiye yönelinmeli ve 'dengesiz bir gelişme modeli' izlenmelidir. Bu modele göre ekonominin daha yüksek bir aşamaya ulaşması için, bir süre bazı sektörler ihmal edilebilir.

4. Karma teknoloji (gereğine göre ileri ve geri teknoloji birarada) kullanılmalıdır.

5. Teknik ve mesleki eğitim hızlandırılmalıdır.

6. Dış ticarete ithal ikamesine öncelik tanınacaktır.(1)

Avcıoğlu'na göre "... 'Milli devrimci kalkınma yolu' Kemalist tezin temele indirilmesinden ve böylece Atatürk devrimlerinin devam ettirilmesinden başka bir şey değildir." (2)

60'lı yıllarda bu modeli ısrarla işleyen Avcıoğlu, 1982-83 yıllarında yaptığı görüşmelerde Özdemir'e, Türkiye'nin Düzeni'nde anlatılan üç kalkınma yolu hakkında, "aslında sosyalist ve kapitalist yollardan başka bir üçüncü yolun bulunmadığını; orada sözü edilen 'Milli Devrimci Kalkınma Yolu' adlandırmasının 1971 öncesinin özel koşulları dikkate alınarak düşünüldüğünü" [vurgular benim,EM] söylüyor.(3)

(1) Avcıoğlu, TD, II, s. 1180-83

(2) Avcıoğlu, TD, II, s. 1224

(3) Özdemir, "Bir İlk Yapıt: Türkiye'nin Düzeni", Yapıt, sayı: 47/2, (Aralık 1983-Ocak 1984), s. 103-104

12 MART SÜRECİNDE DOĞAN AVCIOĞLU

A) Yön

"Fransız düşüncesine özgü ilkesel bakış açısıyla Anglo-Amerikan dünyasının ampirist geleneğini birleştirmeye çalışan Yön dergisi"(1) 20 Aralık 1961 günü çıkmış ve 222 sayı yayımlanmıştır. 5 Haziran 1963'te 77. sayı ile birlikte Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatılmıştır. "Büyük bir olasılıkla bu kapatılma olayında Yön'ün doğrudan ilişkili olmasa, bile, savunduğu fikirlerle Albay Talat Aydemir'in önderlik ettiği askeri darbe girişimlerindeki rolü etkili olmuştur."(2)

Dergi, 25 Eylül 1964'te yeniden çıkmaya başlamış ve 30 Haziran 1967'de kapanmıştır. Derginin kurucuları Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal ve Cemal Reşit Eyüboğlu'dur. Avcıoğlu, imtiyaz sahipliği ve sorumlu yazı işleri müdürlüklerini de üstlenmiştir. İlk sayısı Türkiye'deki birçok aydının altına imza koyabileceği ve koyduğu, planlama ve devletçiliği savunan bir bildiriyle çıkmıştır.

Yön yazarları arasında düşünsel olarak bir bütünlük olduğu söylenemez. Aslında yazar sayısının genişliğini de göz önüne alırsak Yön'e bir "forum" ya da "platform" diyebiliriz.

Yön'ün çekirdeğini, Avcıoğlu, Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk ve İlhami Soysal oluşturur. Mümtaz Soysal dışındaki grup, 12 Mart sonrasında "Maddanoğlu Davası" ile yargılanma dahil, Yön'le beraber, artık bir birlikte davranma sürecine girmişlerdir. Bu grubun yazdıklarında bir paralellikten söz edilebilir. Bu gruptan sonra, sık yazan yazarlar içinde Şevket Süreyya Aydemir, Niyazi Berkes ve Sadun Aren başta gelmektedir.

1964-65'lerden itibaren, Mihri Belli, Erdoğan Berktaş gibi "eski tüfek"lerin MDD tezini savunan yazılarını görüyoruz.

Yön'ün ana temaları bağımsızlık, kalkınma, planlama, devletçilik, sosyal adalet vb. kavramlardır. Yön, sosyalizm, Nazım Hikmet gibi, Türkiye'de konuşulması "tabu" olan konuları ısrarla işlemiştir.

Toplum ve rejimi değiştirmek için en önemli unsur aydındır. Yöncülere göre aydın; "içinde yaşadığı toplumun davaları ile yakından ilgilenen, bunlar üzerinde belirli bir fikir sahibi, [sahip] olduğu fikirleri her zaman ve her şart

(1) Yalçın Küçük, "Cumhuriyet Döneminde Aydınlar ve Dergileri", CDTA, c. 1, s. 143

(2) Özdemir, age, s. 57

altında savunmaya hazır, inandığı fikirlerin gerçekleşmesini görmek için çalışan kimse"dir.(1)

Aydın olmanın alt sınırları da şöyle çiziliyor: "Türk aydını... gerçek toplumsever aydınsa, anti kapitalist olmak zorundadır... Aydın, gerçek ulus-sever aydınsa, mutlaka antiemperyalist olmak zorundadır."(2)

Yöncülerin esas sorunu "Türkiye'nin kalkınması"dır. Bunun nasıl olacağı sorusuna hep aynı cevabı veriyorlar: Sanayileşerek. Bu da Yön'e göre, ancak devletçilik ile olabilir. Yeni bir kavram geliştiriyorlar: Yeni devletçilik.

Türkiye'nin sanayileşmesini ilk olarak şu dört koşula bağlıyorlar:

- Üretimin arttırılması ve toprak reformu;
- Dış ticaretin ve bankaların kamulaştırılması;
- Temel sanayinin devlet elinde olması;
- Devlet örgütlerinin yeniden düzenlenmesi;"(3)

Özdemir'e göre, Yöncü devletçilik anlayışı, sosyalizme geçişi hedefleyen bir ara model (milli demokrasi) olarak öngörülmüştür.(4)

Yön'e göre bu değişim, yeteri sayıda ve bilinçte olmayan işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilemez. Bu nedenle Yön, sık sık "zinde kuvvetler" kavramını kullanmıştır. Bundan geniş anlamda küçük burjuvaziyi, aydınları onların deyimleriyle "ara tabakaları" anlayabiliriz ancak söylenmek istenenlerin başında ordu gelir.

Küçük'e göre"... Silahlı Kuvvetlerin kabul edebileceği maksimum program aynı zamanda Yön Hareketi'nin de programı oluyor; ancak Yön Aydınları bu programın minimum programları olduğu izlenimini veriyorlar. Yön, maksimum programı konusunda hep bir sırlı tutumu tercih etti."(5)

Yön, Sencer Divitçioğlu'nun ortaya attığı Asya Tipi Üretim Tarzı kavramına genel olarak karşı çıkmıştır.

Rejim ve parlamenter sistem, Yön'de hep eleştirilmiş ve Türkiye'deki demokrasi "Filipin tipi demokrasi" olarak nitelendirilmiştir. "Filipin tipi demokrasi" şöyle özetlenebilir:

"Filipin demokrasiciliğinin bir özelliği odur ki, bu düzende sağ, 'sol' partiler vardır, seçimler yapılır ve dış görünüşte parlamenter demokrasinin bütün gerekleri yerine getirilir. Ama nedense, bütün seçimleri sömürünün en yoğununun, emperyalizm-işbirlikçi sermaye-mütegalibe ortaklığının sömürüsünün baş savunucusu olan parti kazanır; emekçi halk öyle şartlandırılmıştır ki, kendi temsilcilerini değil, hep sömürücülerin tem-

(1) Özdemir, age, s. 171

(2) Özdemir, age, s. 176

(3) Özdemir, age, s. 263

(4) Özdemir, age, s. 283

(5) Küçük, Aydın..., s. 643

silcilerini seçer parlamentoya gönderir."(1)

Yön'ün tarihe bakışı, Avcioğlu'nun bakışı ile aynıdır diyebiliriz. Örneğin, Avcioğlu'nda olduğu gibi Yön de, Osmanlı toplumunun kapitalizme geçmemesi için bir engel olmadığını, bunun emperyalizmle dıştan engellendiğini düşünüyor. Benzerliğe bir örnek de çok partili hayata geçiş konusunda verilebilir. Yöncülere göre Türkiye'de çok partili hayata geçiş tamamen uluslararası yeni ortam dolayısıyladır, hatta Nazi Almanyası'nın yandaşlığıyla suçlanan Türkiye böyle bir geçişe zorlanmıştır.(2) Burada da neden, görüldüğü gibi dışsal. Küçük'e göre, Yön'de "... Türkiye'nin, ... parlamenter sisteme girişi, basit bir hata olarak ele alınıyor ve hiçbir sınıfsal veya tarihsel çözümlemeye tabi tutulmuyor."(3)

Özdemir'e göre, Yöncülerin davranışı 27 Mayıs'tan sonraki uygulamalarda beklediklerini bulamayan, bir anlamda düş kırıklığına uğrayan aydınların tepkisi olarak açıklanabilir. İdeolojik planda yaptıkları iş, bir bakıma Kemalizmin sol bir yorumudur. Kemalizmi, yorumlamak istedikleri Marksizm için kullanmışlardır.(4)

Aslında Yön'ü en iyi şekilde Avcioğlu yorumluyor. Yön'ü inceleyen Özdemir'e şöyle diyor: "... Yön demek, anti-emperyalizm demektir! Sizin planda tam bağımsızlık, emperyalizm nerede?"(6)

Bu arada, Sosyalist Kültür Derneği'nden de söz etmek gerekli. SKD 1962 yılının sonlarında kurulan, Yön yazarlarının bir kısmının kurucusu olduğu, amacı "... Türkiye'nin meselelerini sosyalist bir dünya görüşü açısından incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmaların sonuçlarını yaymak"(6) olan bir dernektir. Derneğin çalışmaları, Yön'de okuyuculara sürekli aktarılmıştır. Dernek, 12 Mart'la birlikte faaliyetine son vermiştir.

(1) Yetkin, age, s. 121

(2) Özdemir, age, s. 234

(3) Küçük, age, s. 644

(4) Özdemir, age, s. 272-273

(5) Özdemir, "Jakoben Bir Aydın... s. 37

(6) Özdemir, age, s. 434

B) Devrim

Devrim gazetesi, günlük gazete boyutlarında, haftalık ve sekiz sayfa olarak Doğan Avcıoğlu'nun yönetiminde ve başyazarlığında 21 Ekim 1969'da yayımlanmaya başlamıştır. Yazı işleri müdürlüklerini Uluç Gürkan ve Hasan Cemal yapmıştır. Gazete 27 Nisan 1971'de 79. sayı ile kapanmıştır. Son birkaç sayıda Avcıoğlu'nun başyazı yazmadığı ve adının künyede bulunmadığı görülmektedir. Esas olarak silahlı kuvvetler mensuplarına hitap eder bir hava içindedir.

Devrim, Yön'de olduğu gibi bir bildiriyle çıkmıştır. Bildiriye göre, Kemalist devrim yarıda bırakılmıştır. Yapılması gereken "düzen değişikliği" Kemalist doğrultuda bir devrimdir. Devrim, halka rağmen halk için değil halkla beraber halk için olacaktır. "Bugünün Kemalistlerine düşen görev, antikemalist gidişe son vererek, Kemalist devrimi sürdürmek, altyapı devrimiyle temele indirmek ve Türkiyemizi en kısa sürede, çağdaş uygarlığa ve Atatürk'ün tüm hayatına yön vermiş bulunan tam bağımsızlık amacına ulaştırmaktır."(1)

Türkiye'deki 1960 sonrası "aşırı akımlar"ı, inceleyen Landau'ya göre, "... Devrim'in her sayısı, derginin, Avcıoğlu'nun Türkiye'nin düzeni adlı kitabında ortaya koyduğu genel düşünlerin haftadan haftaya genişletilmesi ve uygulaması olduğunu gösterecekti."(2)

Devrim'de iktidara ve rejime çok sıkı bir muhalefet yapılmıştır. Başbakan Demirel'in ailesine sağladığı çıkarlar ortaya çıkarılmış, izlenmiştir. Ecevit'in "solculuğu" eleştirilmiştir. Azınlıktan işadamlarıyla —biraz da milliyetçilikten kaynaklanan bir tavırla— (örneğin Morenolar) uğraşmış, komprador olarak nitelenen, "montajcı" burjuvazi kesiminin üzerine gidilmiştir.

Devrim'in temel tezlerinden biri NATO'nun olası bir işgalde Türkiye'ye yardım etmeyeceğidir. Avcıoğlu, 1947-1969 arası yılları incelediği "Türk Ordusu ve Amerika" adlı yazı dizisiyle, özellikle ikili antlaşmalar, üsler ve NATO konularını ele alıyor ve ilişkilerin Türkiye lehine olmadığını sergiliyordu.

Gazetede antiemperyalizm ve Amerika karşıtlığı oldukça hakimdi. Cici demokrasi ve Filipin demokrasisi kavramları sık kullanılıyordu. Varolan rejim "cici demokrasi", o da "yarı faşizm"di. Avcıoğlu'nun ve Devrim'in temel tez-

(1) Devrim, sayı: 1, (21 Ekim 1969)

(2) Jacob, M. Landau, Türkiye'de Aşırı Akımlar, Turhan Kitabevi, 1978, s. 123

lerinden biri de parlamenter sistemin az gelişmiş ülkelere ve Türkiye'ye uygun olmadığıdır.

Devrim'de 18 Kasım 1969'dan itibaren dizi halinde, dünyaca ünlü akademisyen ve yazarların antiparlamentarist yazıları yayımlanmıştır. "Parlamentoculuk Tartışmaları" adlı dizi, askeri darbelerin, dolayısıyla ordunun ilericiğini ön plana çıkaran yazılarla desteklenmiştir. Lalumiere ve Demichel'den alınan bir pasajla başlayan ilk yazıda, "parlamentoculuğun gelişen bir kapitalizmin ve yükselen bir burjuva sınıfının rejimi olduğu, ancak imtiyazlı durumdaki zengin kapitalist ülkelerde başarı sağladığı ve az gelişmiş ülkelere aktarılmasının mümkün olmadığı" belirtilmektedir.(1)

Devrim'de yayımlanan yolsuzluk belgelerinin kaynakları, eski enerji bakanı İhsan Topaloğlu, eski devlet bakanı Ali İhsan Göğüş, eski imar ve iskan bakanı Selahattin Babüroğlu ve eski tekel bakanı İbrahim Tekin'di.(2) Uğur Mumcu'nun belirttiğine göre de, Avcıoğlu'nun CHP içindeki haber kaynağı Nihat Erim'di.(3)

Madanoğlu davasında gündeme gelmiş, daha sonra da tartışılmış konulardan biri Sovyet büyükelçiliğinden bir görevlinin Devrim bürosuna gelip, toplantıların izlendiğini bir kağıda yazmasıydı.

Küçük, bu olayı şöyle anlatıyor: "Sevgili Doğan'dan da dinledim. Devrim Bürosu'na gelen Sovyetler Birliği büyükelçisi değil; mümkün değil. Gerçekten bir gün Sovyet Elçiliği'nden bir diplomat geliyor, gelirler ve sohbet ederler, sağ basına da giderler, kısa sohbeti sırasında masanın üzerindeki her hangi bir kağıda, Doğan'ların toplantılarının MİT tarafından dinlendiğini yazıyor ve gidiyor."(4)

Devrim'in 57. sayısında, Doğan Avcıoğlu'nun kaleminden çıkmışa benzeyen "Devrim Stratejisi" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Buna göre, "devrimler iki gruba ayrılır. a) Ulusal kurtuluş devrimleri b) Sosyalist devrimler. Türkiye 1. aşamadır...Devrimci parti kendi sağındaki partilere izin vermez. Bunlar gibi ulusal kurtuluş devrimini yok etmek değil fakat daha ileri götürmek isteyen sol partilere ise geniş faaliyet alanı tanıyabilir."

Ulusal ordu, ordunun ilericiği ve öncülüğü üzerinde sıklıkla durulmuştur. 72. sayıdaki "Ordu ve Halk" başlıklı incelemede, "3. Dünya ülkeleri ordularının gittikçe artan ölçüde ilerici bir rol oynaması, orduları şimdiye kadar genellikle egemen sınıfların baskı aracı sayan Marksist düşünürlerinde dikkatini çekmekte ve bu olgunun açıklanmasına çalışılmaktadır" denerek, Markist yazar Pierre Maes'in yazısına yer verilmektedir.

Yazıda, 1967 Yunanistan ve 1968 Peru askeri darbelerinin ortak yanının yalnızca askerlerce yapılması olduğu oysa amaç ve sonuçlarının ne kadar

(1) Devrim, sayı: 5, (18 Kasım 1969)

(2) Nazlı Ilıcak, El Yazısı İtirafıyla 12 Mart Cuntaları, tarihsiz, yayınevi yok, s. 341

(3) Milliyet, (13 Mart 1986)

(4) Küçük, Türkiye..., s. 200-201

farklı olduğu vurgulanıyor, Peru, Sudan, Libya ve Kongo-Brazavil'deki askerlerin ülkenin ulusal çıkarlarına ve halk kitlelerinin özlemlerine belli ölçüde cevap veren amaçlar izledikleri belirtiliyor. Bunların kapitalist olmayan kalkınma yolunu seçtikleri vurgulanarak, bu değişimin ana nedeni olarak, ordu üyelerinin yoksul halk çocukları olması ve eğitim düzeyinin yükselmesi gösteriliyor.(1)

Devrimin ilginç yazılarından biri de Uğur Mumcu'ya ait:

"Ordu içinde son tayinlerle bir büyük değişiklik olmuştur. 27 Mayıs Devriminin Albayları, ordu üst kademelerinde söz sahibidirler. Artık ordu içi iktidarı, 27 Mayıs Albaylarının elindedir. Şimdi en büyük görev, bu ekibe düşmektedir."(2) Yani, 27 Mayıs'ta gerçekleştirilemeyen reformları, gerçekleştirmek için yine 27 Mayısçıların iktidara bir darbeye gelmesi bekleniyor.

Devrim'in çıkma nedenini İlhan Selçuk, Ziverbey'de şöyle açıklıyor: "... Anayasa dışına düşen siyasi iktidara karşı Atatürkçü bir kadro yaratmak umudunu taşıyorduk."(3)

Aynı yönde bir belirlemeyi Metin Toker yapıyor: "Yön Türkeş'ten Aydemir'e kadar, gözüne kestirdiği her subayda Nasır'ı aradı. Bunu bulamayınca yerini Devrim'e bıraktı. 'Devrim' lider değil, zümre arayacaktır ve zümrenin kendi liderini nasıl olsa kendi içinden çıkaracağını hesaplayacaktır."(4)

(1) Devrim, sayı: 72, 9 Mart 1971 (Bu yazının zamanlaması da ilginçtir!)

(2) Devrim, sayı: 50, (29 Eylül 1970)

(3) Ilıcak, age, s. 356

(4) Metin Toker, Solda ve Sağda Vuruşanlar, 2. baskı, Akis Yay. 1971, s. 44

C) Sosyalistlerle İlişkiler - MDD

1960'lı yıllarda Türkiye'de sosyalist düşüncelerin gelişiminin, örgüt olarak esas kaynağı Türkiye İşçi Partisi'dir. Yine, 60'lı yıllara damgasını vuran, sosyalist devrim - milli demokratik devrim tartışmasının da doğduğu ve ilk yaşandığı yerler TİP ve Yön'dür.

TİP ilk kurulduğu zamanlarda Yön tarafından olumlu karşılanmış, ancak daha sonra şiddetle eleştirilmeye başlanmıştır. Bunda "TİP yöneticilerinin, Türkiye'deki gelişme aşamasını, sosyal güçler durumunu ve mevcut ortamı göz önünde tutmadan sınıf önderliği sorununu en önemli konu olarak ortaya atmalarının ve kendi görüşlerini zamansız sayanlara karşı da hırçın bir tutum takınmalarının rolü vardır."(1)

Bir ara Yöncülerin girişimiyle adeta TİP'e alternatif olarak, "Çalışanlar Partisi"nin kurulması gündeme gelmiş ancak sonuçsuz kalmıştır.

Yön'de esas olarak, TİP'in "dar" bir bakış açısına sahip olduğu, radikalleşen ara tabakaları ihmal ettiği söylenmiştir. 1965 seçimleriyle TİP'in aldığı oy oranı, sosyalistlerin seçimlerle iktidara gelemeyeceğini göstermiş, bu da Yön'ün TİP'e eleştirilerinin artmasını sağlamıştır.

Avcioğlu'na göre, "TİP programındaki toplumsal yapının tahlili ile ilgili uzun açıklamalar elli yıl önce yazılmış çok genel planda kalan bir 'çeviri'den ibarettir... Batı aktarmacılığında öteye pek gidilmiş değildir..."(2) Zaten program da esas olarak bir MDD programıdır.(3)

1960'lı yılların sonlarında şiddetlenen sosyalist devrim - milli demokratik devrim tartışmasının özünde, devrimin kimin önderliğinde olacağı ve devrimcilerin programlarının ne olması gerektiği soruları yatıyordu. Bu, Türkiye'nin sınıfsal yapısının ve gelişmişliğinin de bu tezlere cevap verecek şekilde tahlilini beraberinde getiriyordu. TİP'te şekillenen birinci teze göre, Türkiye artık kapitalist bir ülkeydi. Bu nedenle önünde sosyalist bir aşama vardı, devrim önderliği klasik tezlere göre işçi sınıfındaydı. Program sosyalist bir program olmalıydı. Sosyalizme kitlelerin bilinçlenmesi ve parlamenter sistemle geçilecekti.

MDD tezini 1960'lı yıllarda ilk işleyen Doğan Avcioğlu'dur. Bunu "Ma-

(1) Özdemir, age, s. 157

(2) Avcioğlu, "Türkiye İşçi Partisi'ne Dair..." Yön, sayı: 50, (28 Kasım 1962)

(3) Aynı doğrultuda başka bir kaynak: R. Nuri İleri, Mihri Belli Olayı, I, Anadolu Yay, 1976, s. 19

danoglu Davası" iddianamesi de belirliyor: "Mihri Belli ve paralelindeki kişilerden önce 'Geniş Cephe' programını ortaya atmış ve bunu 'Milli Kuruluş Cephesi' ismiyle kamuoyuna takdim etmiştir."(1)

MDD'nin temelinde, Lenin'in "İki Taktik"inde ifadesini bulan, sosyalistlerin iki programı olması gerektiği düşüncesi var. Birincisi, burjuvazinin yapmadığı ya da yapamadıklarını içeren demokratik yani asgari, ikincisi sosyalist yani azami program. Ancak, Avcioglu'nun bunu tamamen böyle benimsediğine dair bir yazısına rastlamıyoruz.

MDD tezini şekillendiren ve sosyalist çevrelere sunan kişi, Yön'de E. Tüfekçi imzasıyla yazan Mihri Belli olmuştur. Belli'nin Yön'deki bir yazısına göre MDD şöyle özetlenebilir:

"Türkiye bugün emperyalist sistem içindedir ve bu sistem yeraltı kaynaklarından dış ticaretine, politikasından kültürüne kadar Türkiye toplumunu baskı altında tutmaktadır... Durum bu olduğuna göre, besbelli ki, Türkiye toplumunun önündeki devrimci görev, Türkiye'nin bağımsızlığını gerçekleştirerek, feodalizmi tüm izleriyle ortadan kaldır[maktır]....

Buna kısaca demokratik devrim diyoruz. Çünkü milli bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve feodalizmin ortadan kaldırılması, demokratik devrimin iki ana görevidir. Demokratik devrim, gelişme halindeki Türkiye toplumunun önünde zorunlu bir aşamadır, ama yalnızca bir aşamadır. Biz sosyalist Türkiye'ye götüren, geçilmesi zorunlu bir aşama."(2)

Avrupa'da ve gelişmiş kapitalist ülkelerde demokratik devrimi burjuvazi gerçekleştirmiştir ancak "... içinde yaşadığımız emperyalizm çağında Türkiye gibi geri kalmış bir Doğu ülkesinde... burjuvazi hegemonyasında bir demokratik devrim beklemek büyük gaflet olur." Çünkü Türkiye'de bilinçli bir milli burjuvazi yoktur.(3)

"Milli burjuvazi çifte karakteri olan bir sınıftır. Bir yandan emperyalizm tarafından ezilmektedir. Bu bakımdan devrimden yana, yani bağımsız, demokratik bir Türkiye'den yana olması gerekir. Ama öte yandan varlığı kapitalist sömürme sisteminin devamına bağlı olduğu için sosyalizme karşıdır... Onun için böyle çelişkili bir durumu olan bir milli burjuvazinin, Türkiye'de ancak güçlü bir halk hareketi tarihi gelişmeye damgasını vurduğu zaman, işbirlikçi sermaye ile uzlaşmayan sınıf çıkarının bilincine varması ve devrimci güçler arasında, bir süre için, yerini alması beklenebilir."(4)

Asker-sivil aydın zümre, Türkiye'de, orduda olsun, devlet mekanizmasında olsun, kilit noktaları elinde tutmaktadır. Belli, burada Marx'ın 18. Brumaier'ine atıf yaparak bu zümrenin önemine dikkat çeker.(5) Bu zümre ile işbirlikçi sermaye-feodal mütegalibe arasında derin bir sınıf

(1) Madanoğlu Dosyası, 2. baskı, Töre-Devlet Yay, 1973, s. 203

(2) Mihri Belli, Yazılar 1965-70, Sol Yay, 1970, s. 11

(3) Belli, age, s. 13

(4) Belli, age, s. 14

(5) Belli, age, s. 16

çelişkisi olduğunu ve uzlaşamayacaklarını yazar.(1)

MDD'de ve Avcioğlu'nda özellikle "antiemperyalizm" ve "milli burjuvazi" vurguları ortaktır. Avcioğlu, Çetin Yetkin'e şöyle diyor: "... Benim görüşüm Türkiye'deki bugünkü devrimci aşamanın amaçlarının tespiti bakımından demokratik devrimcilerin görüşüne daha çok yaklaşır. Fakat onların milli burjuvazi görüşlerinden ayrılır."(2)

MDD'nin asgari programında olan, toprak reformu, NATO'dan çıkmak, dış ticaret, bankacılık ve sigortacılığın devletleştirilmesi gibi görüşler, Avcioğlu'nun 1971'de yayımladığı "Devrim Üzerine"de de toplu olarak mevcuttur.

Bağımsızlık içinde devrimler yoluyla bir an önce çağdaş uygarlığa ulaşmak diye özetlenen Kemalist tez ile MDD programı arasındaki benzerlik Uluç Gürkan tarafından da ele alınmıştır.(3)

Belli, kalkınmak için seçilecek "kapitalist olmayan yol" konusunda ise Avcioğlu'ndan ayrılıyor, Cezayir'de bile bundan söz edilemediğini hatırlatarak, Cezayir'den daha gelişmiş bir ülke olan Türkiye'de "sosyalist yol"un tek çıkar yol olduğunu söylüyor.(4)

MDD tezi, başta Yön olmak üzere, Türk Solu, Aydınlık, Proleter Devrimci Aydınlık, Sosyalist gibi dergilerde işlenmiştir.

Bu dergilerin etrafındaki gruplaşmaların da Avcioğlu ile birlikte bir "asker-sivil aydın zümre" darbesini bekledikleri anlaşılmaktadır. "Küçük burjuvazinin azami programını çizmekte olan D. Avcioğlu", Mahir Çayan'a göre "tarihsel müttefik"tir. (5)

Merdan Yanardağ'a göre MDD, sol Kemalist tezleri Yön'den devralmıştır. (6)

MDD çevresinin ve "ordunun devrimciliği"ni tarihe bağlayan Kıvılcımlı'nın bu "beklenti"lerindeki amaç, iktidarın bu yolla ele geçirilmesi ve sonra MDD'nin gerçekleştirilmesidir.

Yön-Devrim çizgisinin hakim anlayışı ile MDD anlayışının teorik olarak farklılıklarından söz edilse de, 12 Mart öncesi bunların pratikte buluşan en yakın iki çizgi olduğu görülmektedir.

(1) Belli, age, s. 19

(2) Yetkin, age, s. 191

(3) Devrim, sayı: 52, (13 Ekim 1970)

(4) Belli, age, s. 62

(5) Mahir Çayan, Toplu Yazılar, I, Devrimci Yol, 1978, s. 91

(6) Merdan Yanardağ, Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi, Yalçın Yay, 1988, s. 208

D) Örgütlenme - 9 Mart

12 Mart öncesi süreçte, ülkenin gidişatından memnun olmayan ancak bir şeyler yapılması gerektiğini düşünen sol tandanslı kişiler genel olarak ya CHP'ye ya TİP'e giriyorlar, ya da MDD hareketinin çevresinde buluşuyorlardı.

Ancak teori ve pratikte bu partiler ve gruplarla birlikte olamayan bazı aydınlar, öğretim üyeleri, yazarlar, askerler ve eski askerler var. Bunların 12 Mart öncesinde çeşitli biçimlerde biraraya geldiklerini, toplandıklarını, örgütlendiklerini görüyoruz.

Doğan Avcıoğlu'nun bir örgütlenme içinde bulunmasının başlangıcı, o sıralar CHP milletvekili olan Orhan Kabibay'ın 1968 yazında ziyaretine gelmesiyle başlıyor, Kabibay eski MBK üyesi ve 14'lerden. Bu kişiyi, 12 Mart öncesi incelendiğinde, "bir askeri darbeyi gerekli gören" örgütlenmelerin hemen hepsinde başlatıcı, aktif bir üye ve koordinatör olarak görüyoruz.

Kabibay, 1969 başında, Cumhuriyet gazetesi yazarı İlhan Selçuk, Akşam gazetesi yazarı İlhami Soysal ve Doğan Avcıoğlu'nu biraraya getiriyor ve "tehlikeli gidişe karşılık fikri hazırlık yapılması gerektiği"ni söylüyor.

Kendisi gibi eski MBK üyesi ve 14'lerden olan Numan Esin'in de toplantılara çağırılmasını istiyor. Birkaç toplantıdan sonra, bu sıralarda aşağı yukarı aynı biçimlerde biraraya gelmekte olan eski MBK üyesi ve kontenjan senatörü Cemal Madanoğlu, eski MBK üyesi Osman Köksal, İktisat Fakültesi Asistanı Mahir Kaynak ve Hıfzı Kaçar'la birlikte toplanılması öneriliyor. Ancak bu genişlemeden sonra, 13 Kasım olayında önemli rol sahibi ve Ankara Merkez Komutanı olan Cemal Madanoğlu ile birarada bulunmak istemeyen 13 Kasım "mağduru" Numan Esin, ayrılma kararı alıyor. Bu arada toplantılara Yön'ün çıkmasında etkin olan Cemal Reşit Eyüboğlu da katılıyor.

Toplantılar ilerledikçe bir şekillenme başlıyor. Madanoğlu başkan, Avcıoğlu genel sekreter seçiliyor. 12 Mart'tan sonra yargılandıkları "Madanoğlu Davası" adıyla bilinen davanın iddianamesine göre bir tüzük hazırlanıyor.

"1. Örgüt, ulusal varlığın korunması ve süreklilik kazandırılması, günün yarınla birlikte güvenliğe kavuşturulması ve geleceğin gelişimlerine açık tutulması amacıyla; uluslaşma, çağcılaşma, ulusal gücü yaratma ve ulusal güvenliği sağlama yolunda; ezilmekte olan çoğunluğu ve çoğunluğun koşutunda olan aydınları tutarak, devrimi gerçekleştirecektir.

2. İnancı, bilinçli bir kadro yaratmak esirgemezlik ister. Örgüt ayrırtlı hareketlere dayandırılmalıdır. Güvenlik vermeyen gösterişli bilgiçlerden kaçınmalıdır.

3. Örgütü, devrimci güçlerden 33 üyelik Devrim Genel Kurulu yönetecektir. (Aydın çevre, gençlik ve ordudan onbire)

"Devrim Genel Kurulu"nın Genel Kuruluşu

4. Devrim; devrimci bilinçten yoksun, körlemesine zorlamacılık eden, sözde ve ısmarlama başlarla başarıya ulaşamaz. Örgütün ortak düşünüşü ve güvenini yükümlenecek, eylemin sarp ve sahar tırmanmalarında kendisini gösterecek, tanıtacak ve benimsetecek, azimli ve yetenekli gerçek önderler çıkıncaya kadar, önder gerekmesi; Genel Başkanlık, Genel yönetmelik [Yönetmenlik olacak-EM] ve Özel Yönetmelik [Yönetmenlik olacak-EM]'lerle karşılanacaktır.

5. Sorunlar, D.G.K. (Devrim Genel Kurulu)unda çözümlenecektir. D.G.K.'nu toplamaya olanak bulunamayacak ivedi durumlarda, Genel Başkan ya da Genel Yönetmen toplayabilecekleri özel yönetmenler ve bölge başkanlarıyla uygun gördükleri ölçemleri alabilmelidirler. (Genel Başkan ve Genel Yönetmen kendi başlarına, hatta bunlardan birisinin tek başına karar alacakları sıkışık durumlarda olabilir) Elverir ki, olan biten D.G.K.na hemen ulaştırılsın.

6. Genel Başkan ve Genel Yönetmen D.G.K.nun ilk 11 üyesinin bağlaşık oylarıyla seçilecektir. 11'lerden sonra D.G.K.na alınacak üyeler Genel Başkanın onayından geçirilir. Genel Yönetmen, Genel Başkanca; özel yönetmenler, Genel Yönetmence, bölge başkanları, özel yönetmence seçilirler ve D.G.K.nun onayından geçirilirler. ULUSAL DEVRİM PARTİSİ kurulunca bütün bu seçimler yenilenecek veya sürelenecektir.

7. Örgütün güvenliği, kadrocuların özel kişi, düzen koşullarına bağlanmalarını ve kendilerine kişisel güvenlik tanınmasını gerektirir. Sıkı düzen bölmesi kadronun, sıkı düzen koşullarıyla üyelerin ayrıcalıklarını belirleyecek, ayrılıkçı tutkulara kapılanları uyaracak, yola getiremediklerine sert ölçemler uygulanacaktır.

8. Gerçeklerden kaçınmaksızın, eleştirel, açıklık üzerine kurulacak olan Ulusal Devrim Partisi'nin, devirmeyi izleyecek 30-40 gün içinde kurulması, örgütlenme bölgesince planlanacaktır.

9. İç, dış politik ve güvenlik ölçemlerinin alınması, ekonomik, sosyal, kültürel gereksemelere uygun amaç planlamaları, planlama bölgesince yapılacaktır.

10. Özel Yöntemler:

Aydın çevre için : Üniversiteler, akademiler, fikir kulüpleri, sendikalar, basın ve benzerleri üzerinde;

Ordu için : Kara, Deniz, Hava ve bunların kümeleri üzerinde gerekli bölme ve kesimleri örgütleyeceklerdir.

11. Devirme sonuca sarkarken, ya da en geç sonuç alınır alınmaz: DEVRİM HÜKÜMETİN YERİ, Devrim Hükümeti ile; Cumhuriyet Senatosunun yeri, Devrim Kurultayı ile doldurulacaktır. Böylece ulusal isteme kaynak arama, devrimcilerin kökeni, yöneticilerin eğilimleri üzerinde yürek oynatan söylentilere yer ve olanak bırakmadan, sallantısız ve güvenli bir kararlılıkla eyleme geçilmiş olacaktır. D.G.K. Başbakan ve başbakan yardımcılarını, kendi içinden, bakanları ve Devrim Kurultayının D.G.K dışındaki üyelerini örgütten daha önce seçmiş bulunacaktır.

12. Devrim Hükümeti, D.G.K. nun denetiminde çalışır.

13. Devrim Kurultayı, D.G.K. ile birlikte 100 üyelik olacaktır. Kurultay, devrimci eylemin yasalılarını çıkaracaktır.

14. Ulus Kurultayı; köylü, işçi, emekli, öğretmen, emekli idareci, eski muharip ve ekonomistlerden kurulacak 300 üyelik Ulus Kurultayı, Devrim Kurultayına yasa önerisini yapacak ve devlet başkanı seçecektir. Kurultay, devirmeyi izlemek için ay içinde açılmış olacaktır. Devrim kısa zamanda ulus kurultayına kavrattılmalıdır.

15. D.G.K.nun yapacağı tüzük ve yönetmelikler bu ana yönergenin yönetici düşünüsünde düzenlenmelidir."(1)

Aynı zamanlarda, başlangıcı 1967 yılına kadar giden bir gruplaşmanın da Harp Akademileri çevresinde oluştuğu görülüyor. Bu grup, hepsi kurmay albay olan İbrahim Artuç, Adnan Arabacıoğlu, Fahrettin Tezel, Celalettin Korkut, Orhan Seyfi Güven ve Adnan Kaptan'dan oluşuyor.

Bu grupla çok yakın olan, Em. Kur. Yrb. Necdet Düvencioğlu, Madanoğlu grubuyla teması sağlıyor. İddianameye göre, "İstanbul ve Marmara Cunta Grubu" olarak adlandırılan bu grup üyelerinin sayısı daha sonra 20 albaya ulaşıyor.

Dolayısıyla ortaya sivil, asker kökenli ve asker olmak üzere üç gruptan oluşan örgütlenme şeması çıkıyor.

Madanoğlu'nun başkanlığı —asker grup tarafından açıkça olmasa da— kabul ediliyor. Bu örgütlenme, 1967 yılında Türk Devrim Ocakları'nda Hıfzı Kaçar tarafından gruba davet edilen MİT elemanı Mahir Kaynak yoluyla izleniyor.

Bu sıralarda eski MBK üyeleri Mucip Ataklı ve Ekrem Acuner'in de ayrı ayrı örgütlenmeler içinde oldukları biliniyor. Acuner'in "Devrimci Kemalizm Grubu" MİT ajanı Üsteğmen Sefer Sayılır'ın ihbarı üzerine çöküyor, Albay Memduh Çelen tutuklanıyor, Milli Birlik Grubu üyesi Tabii Senatör Ekrem Acuner'in de daha sonra dokunulmazlığı kaldırılıyor.

MİT'in bu tür örgütlenmeleri çok iyi izlediği anlaşılıyor.

Bunların dışında, aslında 12 Mart öncesinde en önemli sayabileceğimiz gruplaşma bizzat ordu içinde yaşanmıştır.(2) Başlangıçta yine Orhan Kabibay'la karşılaşıyoruz.

Kabibay 1969 yılında yanında Talat Turhan, Numan Esin olduğu halde, bazen yalnız, sık sık Adapazarı'nda 2. Tümen Komutanı Tümgeneral Celil Gürkan'ı ziyaret ediyor. Gürkan'a, Batur ve Gürler'in de kendileri gibi düşündüklerini, ancak düğmeye basmakta nazlı davrandıklarını, bu işin

(1) Madanoğlu Dosyası, s. 57-60

(2) Bu konuda bakılabilecek ayrıntılı kaynaklar; Muhsin Batur, Anılar ve Görüşler. Üç Dönemin Perde Arkası, Milliyet Yay, 4. baskı 1985 Celil Gürkan, 12 Mart'a Beş Kala, Tekin Yay, 2. baskı, 1986, Talat Turhan, Bomba Davası, 1986, yayınevi yok, 2 cilt

hızlandırılması gerektiği yönünde düşünceler aktarıyor.

Küçük'e göre; "Faruk Gürler, radikallerin adayı olarak ortaya çıktı, İlhan Selçuk, sütununda, Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir kuvvet komutanı değişikliğine, doğrudan müdahale etti; Gürler'in, kuvvet komutanı olması gerektiğini savunan fıkra yazdı"(1) ve Faruk Gürler, Kemal Atalay'ın yerine KKK oldu.

Daha sonra Ankara'da KKK Plan-Pensipler Başkanlığı'na atanan Gürkan, böylece Gürler'e çok yaklaşıyor ve varolan gruplaşmada önemli bir yere geliyor.

Havacı grubun koordinatörü HKK Genel Sekreteri Tuğgeneral Aydın Kirişoğlu iken, Gürkan da karacı grubun koordinatörü oluyor. Deniz Kuvvetleri ile ilişkileri Tuğamiral Vedii Bilget sağlıyor. Aydın Kirişoğlu'nun bir süre sonra ölümü üzerine Havacı grubun koordinatörlüğünü Tuğgeneral Ömer Çokgör üstleniyor.

1970 başlarına kadar, Talat Turhan, Numan Esin, İrfan Solmazer, Fakih Özfakih gibi isimlerle ilişkide bulunan bu asker kesim o günlerden itibaren bu ilişkilerini kesiyorlar.

Turhan'a göre " 9 Martçı kadroya 1970'lerden sonra, 27 Mayıs modeli hakim oldu. Bu görüşten hareketle, askerlerin her şeyi yapabileceklerine inandılar. Bu nedenle sivil dedikleri kişilerle ilişkilerini kestiler..."(2)

Avcıoğlu bir toplantıda, aynı zamanda silahlı kuvvetler içindeki örgütlenmede yer alan Bnb. Yılmaz Akkılıç ve grubunun kendisine bağlı olduğunu söylüyor. Ancak esas olarak, Avcıoğlu'nun havacı grupla ilişki içinde olduğu biliniyor: "... O, Havacı subaylarla, tabii bu arada rahmetli KIRIŞOĞLU ile görüşüyordu."(3)

Artık, Madanoğlu grubunun esas tavrı, silahlı kuvvetler içinde hiyerarşik olarak en üst düzeydeki bu grubun yapacağı darbeyi beklemektir. Toplantılarda yapılan konuşmalara göre amaç "ihtilalin fikri temeli ve kadrosunu oluşturmak"tır. Burada da Devrim'deki yazılarıyla, Avcıoğlu ön planda gözüküyor.

Avcıoğlu'na göre; "... Hiyerarşik bir müdahale beklenmektedir... O halde birleşmenin amacı, esas itibarıyla sivil sektörde fikir ve kadro planında bir hazırlıktır."(4) Yani, Avcıoğlu, iki örgütlenme arasında bir görev bölüşümü varsayıyor. Kendi örgütlenmesinin çalışma alanını "sivil sektör" olarak

(1) Küçük, Türkiye..., s. 197

(2) Turhan, Bomba Davası Savunması, 5. sav I. kısım, s. 7

(3) Gürkan, age, s. 130

(4) Ilıcak, age, s. 323

görüyor. Bir toplantıda, tabanlarının ne olduğu sorusuna şu cevabı veriyor: Sosyalist Gençlik Örgütü, Fikir Federasyonu, ODTÜ Öğrenci Birliği.(1)

1970 yılı içinde, Kaynak tarafından izlenmekte olan Madanoğlu grubunun asker kesimi, Türkiye'nin çeşitli yerlerine tayinle dağıtılır. Böylece grup ağır bir darbe yer.

Madanoğlu grubunun amacı olan "fikri temel", Devrim gazetesi yoluyla özellikle silahlı kuvvetler mensuplarına sunulurken, "devrim stratejisi" de ortaya konuyordu. Silahlı kuvvetler içindeki örgütlenme ise "devrimden sonra ne yapılacağı"na dair çeşitli raporlar hazırlıyordu. Bu raporlara göre devlet yeniden düzenleniyordu. Bu arada Emin Değer, İlyas Albayrak ve Hidayet İlgar tarafından bir anayasa hazırlanmış, sivil gruptan Avukat Fakih Özfakih'te bu hazırlıkta yardımcı olmuştur.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVRİM ANAYASASI

BİRİNCİ KISIM GENEL İLKELER

DEVLETİN ŞEKLİ

Madde 1 — Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

CUMHURİYETİN NİTELİKLERİ:

Madde 2 — Türkiye Cumhuriyeti, Devrim ilkelerine dayanan halkçı, devletçi, laik, milli ve sosyal devrimci bir devlettir.

DEVLETİN BÜTÜNLÜĞÜ, RESMİ DİL, BAŞKENT :

Madde 3 — Türkiye Devleti, ülkesi ve ulusu ile bölünmez bir bütündür. resmi dil Türkçedir.

Başkent Ankara'dır.

EGEMENLİK :

Madde 4 — Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Ulusunundur.

Ulus, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiçbir kişiye, zümreye ya da sınıfa bırakılamayacağı gibi; devrim ilkelerine de aykırı olamaz.

YASAMA YETKİSİ :

Madde 5 — Yasama yetkisi, Devrim Konseyi ve Devrim Meclisi tarafından kullanılır.

YÜRÜTMENİN GÖREVİ :

Madde 6 — Yürütme görevi, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.

(1) İlcak, age, s. 218

YARGI YETKİSİ :

Madde 7 — Yargı yetkisi, Ulus adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

DEVLET ŞEKLİNİN DEĞİŞMEZLİĞİ :

Madde 8 — Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

İKİNCİ KISIM

CUMHURİYETİN TEMEL KURULUŞLARI

Birinci Bölüm

YASAMA ORGANI, KURULUŞ VE GÖREVLERİ

YASAMA ORGANI:

Madde 9 — Yasama Organi, Devrim Konseyi ve Devrim Meclisidir.

Devrim Konseyi, Devletin en yüksek karar organıdır.

DEVİRİM KONSEYİNİN GÖREV

VE SORUMLULUĞU :

Madde 10 — Devrim Konseyi, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış bir Türkiye yaratılması ile görevli ve sorumludur. Konsey bu sorumluluğu, Türk halkı ve devrim kuruluşları ile paylaşır.

DEVİRİM KONSEYİNİN YETKİLERİ :

Madde 11 — Devrim Meclisince kabul edilen kanun, tasarı ve tekliflerin müzakeresi, kabulü, reddi ya da değiştirilerek kabulü,

Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve uluslararası kurullarla yapılacak andlaşma ve anlaşmaların bir kanunla onaylanması; genel seferberlik ve savaş ilanı, yurt dışına birlik gönderilmesi,

Para basılması, Devrim Konseyinin yetkileri arasındadır.

Başkomutanlık Devrim Konseyinin manevi kişiliğinden ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Genelkurmay Başkanı, Silahlı Kuvvetlerin Komutanıdır ve Devrim Konseyine bağlıdır.

Devrim Konseyi, Devletin bütün kuruluşlarını gözetimi ve denetimi altında bulundurur.

DiĞER YETKİLER :

Madde 12 — Bütçe ve kesin hesap kanunları ile, kanunların yorumlanması teklifleri, genel ve özel af ilanı, mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar verilmesi de; diğer kanun tasarı ve tekliflerinin incelenmesi usullerine tabidir.

DEVİRİM KONSEYİNİN KURULUŞU :

Madde 13 — Devrim Konseyi, 1971 devrimiyle Türk halkı, Türk gençliği ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına yönetimi devralmış bulunanlar arasından gelen üyeden kurulmuştur.

Devrim kurulunun doğal üyesi bulunmayan Genelkurmay Başkanı, Kara-Deniz-Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı bu görevleri süresinde, Devrim Konseyine geçici üye olarak katılırlar.

DEVİRİM KONSEYİ BAŞKANLIĞI;

BAŞKANLIK DİVANI :

Madde 14 — Devrim eylemini yürüten en kıdemli komutan, Devrim Konseyinin Başkanıdır.

Devrim Konseyi ikinci başkanı, Konsey üyelerinin üçte iki çoğunluğunun oyları ile, Konsey üyeleri arasından seçilir.

Başkanlık divanı, Devrim Konseyi içtüzüğü hükümlerine göre kurulur.

DEVİRİM KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİ :

Madde 15 — Devrim Konseyi, devrim ilkelerinin gözetim ve denetiminde ve yasama görevlerinin yürütülmesinde kolaylık sağlamak amacı ile, Devrim Konseyi Genel Sekreterliğini kurar.

Genel Sekreter ve Yardımcıları, Devrim Konseyi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir ve gerektiğinde değiştirilir.

Devrim Partisi Genel Sekreterliği ile Sayıştay, Devrim Konseyi Genel Sekreterliği vasıtasıyla; Devrim Konseyine bağlıdırlar.

ÜYELİK HUKUK VE SORUMLULUĞU :

Madde 16 — Anayasadaki belirli haller dışında, Devrim Konseyi üyelik sıfatı ve dokunulmazlığı kaldırılamaz. Üyeler, Konsey çalışmalarındaki oy ve sözlerinden ve ileri sürdükleri düşüncelerinden dolayı sorumlu tutulamazlar. Üyelik statüleri eşitlik esasına dayanır.

Devrim Konseyi üyelerinin yasama dokunulmazlıkları, Devrim Konseyi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile şu hallerde kaldırılır: Vatana ihanetle suçlanmak, Devrim ilkelerine karşı çıkmak, yüz kızartıcı suçlardan biri ile sanık bulunduğu, Devrim Konseyince saptanmış olmak ve üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti kabul etmek.

Devrim Konseyi üyelik sıfatının sona ereceği durumlar: ölüm, çekilme, yargılanmasına karar verilip; yapılan yargılama sonunda mahkum edilmiş olma, kocamışlık ve görev yapamayacak derecede sürekli hastalık.

İÇ TÜZÜK :

Madde 17 — Devrim Konseyi, çalışmalarını kendi yapacağı iç tüzük hükümlerine göre düzenler.

DEVİRİM MECLİSİNİN KURULUŞU :

Madde 18 — Devrim Meclisi, devrimin oluşumuna fikir ve eylemleri ile katkıda bulunmuş, devrim bilincine sahip olduğu Devrim Konseyince saptanan, yetenekleri ile devrime ve ülkenin kalkınmasına yararlı oldukları anlaşılan sivil ve asker, en çok yüzelli kişiden kurulur.

DEVİRİM MECLİSİ GENEL SEKRETERLİĞİ :

Madde 19— Yasama görevlerinin yürütülmesinde çabukluk sağlamak, Devrim Konseyi ve Bakanlar Kurulu ile ilişkileri düzenlemek amacıyla Devrim Meclisi Genel Sekreterliği kurulur.

Genel Sekreter ve yardımcılar, Devrim Meclisi üyeleri arasından ve üyelerin salt çoğunluğunun oyları ile seçilirler.

ÜYELİK HUKUK VE SORUMLULUĞU :

Madde 20 — Devrim Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden ve ileri sürdükleri düşüncelerden dolayı, sorumlu tutulamazlar.

Devrime aykırı tutumları ya da suçlu görülme halleri dışında herhangi bir nedenle görevleri sona eren Bakanlar Kurulu üyeleri de; istemeleri halinde Devrim Meclisi üyesi olarak görevlendirilebilirler.

Devrim Meclisi Üyeliği sıfatı; Devrim Konseyi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile şu hallerde kaldırılır: Vatana ihanetle suçlanmak, Devrim ilkelerine aykırı tutum ve davranışları olduğu saptanmak, yüz kızartıcı suçlardan biri ile koğuşturulmasına karar verilmek, sürekli hastalık ve kocamışlık ve üyelikle bağdaşmayacak bir hizmet kabul etmiş olmak.

Devrim Meclisi üyeleri istedikleri zaman çekilebilirler. Çekilenler yerine yeni üye seçilir.

GÖREV SÜRESİ :

Madde 21 — Devrim Meclisinin görev süresi, Devrim Partisi genel kongresini izleyen altıncı aydan sonra; Devrim Konseyince saptanacak tarihte yapılacak genel seçimlere kadar devam eder.

İÇ TÜZÜK :

Madde 22 — Devrim Meclisi, çalışmalarını kendi çıkaracağı iç tüzük hükümlerine göre düzenler.

BAŞKANLIK DİVANI :

Madde 23 — Devrim Meclisinin Başkanlık Divanı, kendi iç tüzük hükümlerine göre kurulur.

TOPLANTI VE KARAR YETER SAYISI :

Madde 24 — Devrim Konseyi ve Devrim Meclisi, seçilmiş üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve karar verirler.

KANUN TEKLİF YETKİSİ :

Madde 25 — Kanun teklif etmeye; Bakanlar Kurulu ve Devrim Konseyi

üyeleri ile, Devrim Meclisi üyelerinin teklifine Devrim Konseyi üyelerinden en az birinin katılması halinde, Devrim Meclisi üyeleri yetkilidirler.

Üyeler, kendi tekliflerini komisyonlarda savunabilirler.

KANUNLARIN CUMHURBAŞKANINCA YAYINLANMASI :

Madde 26 — Cumhurbaşkanı, Devrim Konseyince kabul edilen kanunları, en geç on gün içinde yayımlar.

İkinci Bölüm

YÜRÜTME

A. CUMHURBAŞKANI

SEÇİMİ VE GÖREVLERİ :

Madde 27 — 1971 Devrim eylemini yürüten en kıdemli komutan Türk Devletinin Başkanıdır.

Cumhurbaşkanı Türk Devletinin başıdır. Yabancı Devletlere Türk Devletinin temsilcilerini gönderir ve Türk Devletine gönderilen yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Gerekli gördüğü zaman Devrim Konseyine ve Bakanlar Kuruluna başkanlık eder.

Tüzük, Kararname ve diğer hükümet tasarruflarını onaylar.

16'ncı maddenin ikinci ve üçüncü bendlerinde sayılan durumlarda Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde; Devrim Konseyi, asli üyeleri içinden, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile Devlet Başkanı yeniden seçer.

HUKUK VE SORUMLULUĞU :

Madde 28 — Cumhurbaşkanı, görevleri ile ilgili işlemlerden, Devrim Konseyine karşı sorumludur. 16'ncı maddenin ikinci ve üçüncü bendlerinde sayılan hallerde, Devrim Konseyi üyeleri gibi işlem görür.

CUMHURBAŞKANINA VEKALET :

Madde 29 — Cumhurbaşkanı, herhangi bir sebeple görevinden uzak kaldığı veya Cumhurbaşkanlığı boşaldığı zaman; Cumhurbaşkanı görevine dönünceye veya yenisi seçilinceye kadar, Konsey İkinci Başkanı Cumhurbaşkanına vekalet eder.

B. BAKANLAR KURULU

KURULUŞ :

Madde 30 — Bakanlar Kurulu, Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve Bakanlardan kuruludur.

Başbakan, Devrim Konseyi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır.

Başbakan Yardımcısı ve Bakanlar, Devrim Kurulunun tesbit edeceği adaylar arasından, Başbakan tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanırlar.

İŞE BAŞLAMA, PROGRAM VE GÜVENOYU :

Madde 31 — Bakanlar Kurulu atanmayı izleyen bir hafta içinde Hükümet programını hazırlar.

Program, her Bakanlığın hizmetlerinin yürütülmesinde; genel kalkınma planı çerçevesi içinde, Türk Ulusunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ülküsünü gerçekleştirecek; Devrimi ve kamu hizmetlerini halka götürecektir, halkın insanca yaşama olanağına kavuşturulmasını sağlayacak bir kalkınmayı hedef alacak nitelikte olacaktır.

Program Devrim Meclisinde okunur. Program üzerindeki müzakere ve güven oylaması Devrim Konseyinde yapılır.

Devrim Konseyi, Devrim ilkelerine uygun olarak; Hükümete her zaman yol gösterebilir.

GÖREV VE SİYASİ SORUMLULUK :

Madde 32 — Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlar ve Devrim Konseyi adına genel siyasetin yürütülmesini düzenler.

Bakanlar Kurulu, genel siyasetin yürütülmesinden Devrim Konseyine karşı, birlikte sorumludurlar. Her Bakan, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden dolayı ayrıca sorumludur.

GÖREV SIRASINDA GÜVEN OYLAMASI :

Madde 33 — Başbakan ve Devrim Konseyi üyeleri, Bakanlar Kurulu için her zaman güven oylaması isteminde bulunabilirler.

TÜZÜKLER VE HÜKÜMET TASARRUFLARI :

Madde 34 — Bakanlar Kurulu, kanunların uygulanmasını göstermek ya da kanunların uygulanmasını göstermek ya da kanunların emrettiği işleri belirtmek üzere, tüzükler çıkarır. Tüzükler, danıştayın incelemesinden sonra, Cumhurbaşkanınca onaylanır ve resmi gazete ile yayımlanarak yürürlüğe girer.

Devrimi amacına ulaştırmak ve güvenliği sağlamak, yürütme görevini çabuklaştırmak amacıyla hazırlanan Hükümet tasarrufları, idari yargının denetimi dışındadır.

KARARNAMELER :

Madde 35 — Her türlü Hükümet tasarrufları ve kararnameler, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili bakan ya da bakanlarca imzalanır.

C. İDARE

İDARENİN ESASLARI :

Madde 36 — İdarenin kuruluş ve görevleri, kamu hizmetinde çabukluğu sağlayacak ve kırtasiyeciliği kaldıracak esaslara göre, merkezde yönetim ve yerinden yönetim kurallarına dayanır.

İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla ya da kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafik duruma, ekonomik koşullara, kalkınma planı ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre; İllere, İller de kademeli bölümlere ayrılır. Bu ayırımında kamu hizmetinden ve kalkınmanın sonuçlarından halkın her kesimini yararlandırmak esastır.

Yerel idareler, üniversiteler, radyo-televizyon, haber kaynakları, basın ve öteki kamu kuruluşları; Devrimi halka yaymak, halkla elele vererek yeni Türkiye'nin yaratılmasında görevlerini yerine getirmek üzere, Devlet kapısındaki yerlerini alırlar. Durumları, kanunla ya da hükümet tasarrufları ile düzenlenir.

YÖNETMELİKLER :

Madde 37 — Kanun ve Tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere, Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri tarafından, yönetmelikler çıkarılabilir. Yönetmelikler de resmi gazete ile yayımlanır.

MEMURLAR :

Madde 38 — Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre, yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği görevler, memurlar eliyle yürütülür.

Memurlar nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

Kamu hizmetinde, Devrim ilkelerini benimsemeyen ve devrime aykırı tutum ve davranışta bulunan memur çalıştırılmaz.

D. OLAĞANÜSTÜ HALLER VE YÖNETİM

OLAĞANÜSTÜ HAL:

Madde 39 — Olağanüstü hal, kanunların gösterdiği durumlarda Hükümetçe ilan edilir. Olağanüstü hallerde, yurttaşlar için konulacak mal,

çalışma ve para yükümleri ile, bu hallerin yütürülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir.

SIKIYÖNETİM :

Madde 40 — Sıkıyönetim ilanı, kanunun öngördüğü hallerde Bakanlar Kurulunun yetkisindedir. Ancak, bir aydan fazla devam ettirilmesi, uzatılması ve kaldırılması hakkında Devrim Konseyi karar verir. Sıkıyönetim, ya da savaş halinde hangi hükümlerin uygulanacağı, hizmet ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.

Üçüncü Bölüm

YARGI

KURULUŞ, YETKİ VE GÖREVLER :

Madde 41 — Mahkemelerin kuruluşu, yetki ve görevleri, bağımsızlığının kapsam ve niteliği, hakimlerin nitelikleri, sorumluluk ve teminatları kanunla gösterilir.

Hakimler, yargı yetkisinin kullanılmasında bağımsızdırlar.

Duruşmalar gizliliği hakkında karar alınmadıkça herkese açıktır. Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

SAVCILIK :

Madde 42 — Savcıların görev, nitelik ve sorumlulukları, mesleğe alınışları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.

İDARİ YARGI :

Madde 43 — Danıştay, idari uyuşmazlıkları ve davaları görmek ve çözümlenmek, Bakanlar Kurulunca gönderilen Tüzük tasarılarını incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmak üzere; Devrim ilkelerine göre kanunla kurulur.

Danıştay, idari işlem ve tasarrufları maksat yönünden denetleyemez.

Danıştay üyelerinin seçimi, nitelikleri, sorumlulukları ve özlük işleri Danıştayın Devrim ilkelerine göre kuruluşu kanunla düzenlenir.

YÜCE DİVAN :

Madde 44 — Devrim Konseyi, Devrim Meclisi, Bakanlar Kurulu, Danıştay, Yargıtay, Askeri Yargıtay ve Sayıştay üyelerini; hizmetleri ile ilgili suçlarından dolayı yargılamak üzere, Yüce Divan kurulur.

Yüce Divanın kuruluşu, yargılama usulü, üyelerinin seçimi ve özlük hakları kanunla düzenlenir.

DİĞER YARGI ORGANLARI :

Madde 45 — Yargıtay ve Askeri Yargıtay, kanunla belirlenen hallerde ilk

derece ve genel olarak kendi aralarında üst derece mahkeme olarak Devrim ilkeleri ve bağımsızlık esasına göre kurulur.

Üyelerinin seçimi, özlük işleri diğer hakimler gibidir.

MAHKEME KARARLARI :

Madde 46- Cumhuriyetin tüm kuruluşları, mahkeme kararlarına uyar. Hiçbir makam, kişi ya da organ, mahkeme kararlarını değiştiremez ve yerine getirilmesini geciktiremez.

ÜÇÜNCÜ KISIM

TEMEL ÖDEVLER VE HAKLAR

İLKELER :

Madde 47 — Herkese imkan ve fırsat eşitliği sağlanarak; ekonominin toplumsal bütünlük, dengelilik ve eşitlik çerçevesi içinde geliştirilmesi, Devletin görevi olup; kişi bu amaca ulaşmada ödevlidir.

Kişinin ekonomik hakları, bu ödev sonucu ulusal gelire katkıda bulunduğu yerde başlar ve o oranda gelişir.

Sömürünün her çeşidi yasaktır.

Sosyal güvenlik asıl olup, Devletin koyacağı esaslara göre, çalışanlar için çalışma koşullarına; hastalık, küçüklük ve kocamışlık nedeni ile çalışamayanlar için de, kanun hükümlerine göre düzenlenir.

Devlet herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini gerçekleştirmekle görevlidir.

Sermaye, ulusal ekonominin hizmetinde olup; kullanılması, kamu yararı ve halkın ekonomik haklarına aykırı olamaz.

Devlet, ülke çapında bir yerleşme ve sosyal mesken politikası uygulamak ve bunun için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Birinci Bölüm

SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER

AİLE VE ÇOCUĞUN KORUNMASI :

Madde 48 — Aile, Türk toplumunun temelidir. Ailenin ve çocuğun korunması ve devrimci ilkelerle geliştirilmesi Devletin başlıca görevidir. Yöntemi kanunla düzenlenir.

MÜLKİYET VE MİRAS :

Madde 49 — Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Mülkiyet ve miras haklarının kullanılması, toplum yararının gerektirdiği durumlarda; devletçe ve kanunla düzenlenir.

TOPRAK VE TARIM DEVRİMİ :

Madde 50 — Devlet toprak ve tarım devrimini bir bütün halinde ele alır ve gerçekleştirir. Toprağın verimli olarak işletilmesini sağlamak ve topraksız ya da yeter toprağı olmayan çiftçiye toprak tahsis etmek amacıyla gereken tedbirleri alır.

Devlet, üretimi arttırmak için, her alanda kooperatifçiliği geliştirir ve gözetir.

EKONOMİNİN DÜZENLENMESİ :

Madde 51 — Tüm ekonomik olanaklar, toplumsal yapıyı güçlendirecek, halkı harcadığı emek ve ulusal ekonomiye katkısı oranında yararlandıracak şekilde düzenlenir.

Temel sanayi, ulaştırma, enerji ve doğal kaynaklar ve ormanlar Devletin mülkiyetindedir. Bunlar, ancak Devletin eliyle işletilebilir. Devlet, bunların toplum yararına ve etkin olarak işletilmesi için gereken tedbirleri alır.

Diğer ekonomik kuruluşların da sahipleriyle, fikir ve beden işçilerinin yönetimde toplumsal yapıyı güçlendirecek ve adil gelir dağılımını gerçekleştirecek biçimde çalışması esastır. Yöntemi kanunla düzenlenir.

Dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık Devletleştirilir. Devlet, iç ticaret alanında da, toplum yararının gerektirdiği tedbirleri alır.

KALKINMANIN PLANLANMASI, PLAN :

Madde 52 — Ekonominin tümünü kapsayan ve bağlayan plan esastır. Ancak, her ekonomik kuruluş, ana kalkınma planı çerçevesi içinde, kuruluşun ihtiyaç ve verimlilik dengesini gözeterek, planını kendisi yapar.

Devlet Planlama Teşkilatı, ana planın Devrim ilkelerine göre yapılması ve ekonomik kuruluşların planlarının, ana plana uygunluğunun kontrolü, uygulamasının denetim ve gözetimi ile görevlidir.

ÇALIŞMA HAYATI :

Madde 53 — Çalışma, sağlık durumu uygun bütün vatandaşlar için bir hak, bir ödev ve bir şereftir.

Çalışma koşulları ve olanakları ile, çalışanların sendika ve sosyal güvenlik hakları kanunla düzenlenir.

İş hayatının düzenlenmesinde, genel plan hedefleri içinde, kalkınmayı çabuklaştırıcı ve kalkınmaya katkıda bulunucu tedbirler alınır.

Emeğin ulusal gelire katkı oranında ve ekonominin oluşumuna etkisi ölçüsünde değeri vardır. Emek ısraf edilemez.

İkinci Bölüm MİLLİ EĞİTİM

İLKELER :

Madde 54 — Herkes, öğrenim ve eğitim hakkına sahiptir.

İlk öğretim, bütün Türk vatandaşları için zorunludur.

Eğitim ve öğretim her kademedede parasızdır. Devlet, eğitim ve öğretimde halkın her kesimini devrim ilkelerini ve insanca yaşamının önemini anlayacak bir düzeye getirmeyi ve yurt kalkınmasına yararlı kişiler yetiştirmeyi hedef alır.

Öğretim, milli ekonominin eleman ihtiyacına ve çeşitli kesimlerin istihdam kapasitesine göre Devletçe planlanır.

DİN İŞLERİ :

Madde 55 — Özel din eğitimi yapılamaz. Din eğitiminin nitelik ve kapsamı, Devletçe düzenlenir.

Din eğitiminin nitelik ve kapsamı, Devrimin ilke ve amaçlarına ve laiklik ilkesi ile kişinin vicdan özgürlüğüne aykırı olamaz.

Üçüncü Bölüm MALİYE VE PLANLAMA

MALİYE :

Madde 56 — Devletin ve kamu ekonomik kuruluşları dışındaki kamu tüzel kişilerin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Genel ve katma bütçelerin nasıl yapılacağı, kanunla gösterilir. Bütçe kanunlarına, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Bütçeler, yatırımları gerçekleştirecek ve plan hedeflerine ulaşmayı sağlayacak nitelikte düzenlenir.

DENETİM :

Madde 57 — Devletin ve kamu tüzel kişilerinin harcamaları ve mallarını Devrim Konseyi adına Sayıştay denetler.

Sayıştayın kuruluş ve işleyişi, denetim usulleri ve mensuplarının nitelikleri ile özlük işleri kanunla düzenlenir.

KESİN HESAP :

Madde 58 — Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre gösterilmemiş ise; ilgili oldukları bütçe yılı sonundan başlayarak en geç bir yıl sonra, Bakanlar Kurulunca Devrim Meclisine sunulur. Sayıştayın uygunluk bildirimi, tasarının sunulduğundan başlayarak, en geç altı ay içinde çıkarılır.

PLANLAMA TEŞKİLATI :

Madde 59 — Devlet planlama teşkilatı, bu Anayasa ile getirilen sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınma ilkelerinin nasıl gerçekleştirileceğini planlama ile görevlidir.

Planın nasıl yapılacağı, yürürlüğe konulması, uygulanması ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslarla; planın bütünlüğünü ve devrimci niteliğini bozacak tesirleri önleyecek tedbirlerin nasıl alınacağı; Planlama Teşkilatının kuruluş ve çalışması, kanunla düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM KİŞİNİN HAK VE ÖDEVLERİ

KİŞİNİN HAKLARI :

Madde 60 — Uygulama biçimi, kapsam ve nitelikleri kanunla düzenlenmek kaydı ile, kişinin doğal hakları aşağıda gösterilmiştir :

Aksi saptanıncaya kadar herkes suçsuzdur. Kimse, kanunun suç saymadığı bir eylemden dolayı cezalandırılmaz.

Konut dokunulmazlığı tanınır. Özel hayatın gizliliği korunur. Konuta hangi hallerde girileceği kanunla düzenlenir.

Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din de mezhep ayrımı gözetilmeksizin; kanun önünde eşittir.

Mal, can, ırz güvenliği ve şerefler, Devletçe korunur.

Herkes, vicdan ve dini inanç özgürlüğüne sahiptir. Bu özgürlük, kamu düzenine ve laiklik ilkesine aykırı olarak kullanılamaz.

YURTTAŞLIK :

MADDE 61 — Türk Devletine Yurttaşlık bağı ile bağlı herkes, Türktür. Yurttaşlık, kanunun gösterdiği koşullarla kazanılır ve kaybedilir.

Yabancılar için, Türk kanunları ve uluslararası kurallar gereğince işlem yapılır.

KİŞİNİN ÖDEVLERİ :

Madde 62 — Yurt savunma ve kalkınmasına katılma eş anlamdadır ve her Türk'ün ödevidir. Bu ödevin nitelik ve kapsamı, kanunla düzenlenir.

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, ekonomik gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

BEŞİNCİ KISIM SİYASAL ÖRGÜTLENME

DEVİRİM PARTİSİ :

Madde 63 — Yönetimi, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine

ulaştırmak amacıyla; Devrimci bir kadro yaratarak, bu kadroya devretmek üzere ele alan Devrim İdaresi; Devrimi hedefinden saptırmayacak ve Atatürk ilkelerini çağdaş düşünce ve bilim ışığında yorumlayarak uygulamayı ülkü edinen bir Devrim Partisi kurulmasını sağlar.

Devrim Partisi, yukarıda belirtilen ilkelere göre yetişmiş bir kadro ile ve halk içinde örgütlenerek en kısa zamanda kurulur.

ALTINCI KISIM GEÇİCİ HÜKÜMLER

DEVİRİM ÖRGÜTÜ :

Geçici madde 1 — Devrim Partisi kuruluncaya kadar, Devrimi amacından saptırmamak, Devlet hizmetlerini yerinde devrimci gözüyle izlemek, Devrimi halka indirmek ve halka el ele vererek korumak amacı ile; Devrim Partisi Genel sekreterliğine bağlı ve idari hiyerarşiye paralel olarak bir siyasi Devrim Örgütü kurulur, Örgütün görev ve yetkileri, kanunla düzenlenir.

ESKİ KURULUŞLAR :

Geçici madde 2 — Bu Anayasa hükümlerine göre, statüleri yeniden düzenlenecek kuruluşlara; diğer kuruluşlar, bu Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydı ile, yeni hükümler konuluncaya kadar görevlerine devam ederler.

Bu Anayasada yer almayan Devlet kuruluşları kaldırılmıştır.

Yürürlükteki kanunların bu Anayasaya aykırı hükümleri üç ay içinde değiştirilecektir.

DEVİRİM MAHKEMELERİ :

Geçici madde 3 — Devrim gününe kadar, ulusal çıkarlara aykırı tutum ve davranışlarda buldukları saptananlarla; Devrim güvenliğine ve Devrime karşı her ne şekilde olursa olsun, söz, yazı ve basının diğer araçları ile veya başka şekilde karşı gelenleri yargılamak amacıyla, Devrim Konseyi Genel Sekreterliğine bağlı özel Devrim mahkemeleri kurulur.

Devrim mahkemelerinin kuruluşu, işleyişi ve üyelerinin özlük hakları kanunla düzenlenir.

Geçici madde 4 — Devrim Kurulu üyesi bulunup da; Devrim Anayasasının 13'ncü maddesindeki sayılan komutanlıklara atanmış bulunanlar, bu görevlerinin sona ermesinden sonra da, Devrim Kurulu üyeliklerine devam ederler.

YEDİNCİ KISIM SON HÜKÜMLER

DEVİRİM ANAYASASININ DEĞİŞTİRİLMESİ :

Madde 64 — Devrim Anayasasında, Devrim ilkelerine aykırı değişiklik teklif edilemez. Ancak, Devrim amaçlarına uygun ve toplumun gelişmesini sağlayacak atılımlar için, kalkınma ve ekonominin koşullarını düzenlemek ve kuruluşları yenilemek amacıyla, değişik teklifi yapılabilir.

Değişiklik teklifi, Devrim Konseyi üyelerinin üçte biri tarafından yapılır ve üçte ikisinin çoğunluğuyla kabul edilir.

YÜRÜRLÜK :

Madde 65 — Bu Anayasa, Devrim Konseyince kabul edilerek yayımlanır ve yayınlanması ile birlikte yürürlüğe girer. (1)

Bir gazeteye göre anayasa hazırlanırken "BAAS Anayasasından yararlanılmıştı"(2)

Devrimin umdeleri de 13 madde olarak saptanmıştı:

1. Toprak reformunun gerçekleştirilmesi
2. Tarım reformunun gerçek anlamı ile uygulanması
3. Sınai alanda reform
4. Eğitimde reform
5. Dış ticaretin devletleştirilmesi
6. Yeraltı kaynaklarının devletleştirilmesi
7. Bankaların devletleştirilmesi
8. Büyük müesseselerin devletleştirilmesi
9. Dış siyasetin bağımsızlık esasına göre yeniden tesbiti
10. Sosyal güvenlik reformu
11. İdari reform
12. Vergi reformu (Gerekirse para reformu dahil)
13. Silahlı Kuvvetler'de reform"(3)

Bu umdeler aslında, Devrim gazetesi sayfalarında şekillenmiştir. Ayrıca bunlar, Avcioğlu'nun Şubat 1971'de yayımlanan "Devrim Üzerine" adlı kitabında söylediklerinin özünü taşımaktadır. "Devrim Üzerine", aslında Avcioğlu'nun görüşlerinin bir özetidir. O'nun, 1971'de, Yön, Türkiye'nin Düzeni ve Devrim çizgisinde ulaştığı yeri göstermektedir. Bu bir program kabul edilebilir. Avcioğlu'na göre "...aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız' idare-i maslahatçıları, darbe yapabilirler, ama hiçbir zaman devrim yapamazlar..."(4) Dolayısıyla bu "program", "darbe"nin, "devrim"e dönüşmesi için hazırlanmıştır.

Yeni anayasanın, yeni devlet şemasının, basın yayın ve TRT ile ilgili

(1) Gürkan, age s. 231-249

(2) Aydınlık, (6 Mart 1980)

(3) İlicak, age. s. 145

(4) Avcioğlu, Devrim Üzerine, Bilgi Yay, 1971, s. 161

düzenlemelerin, bir bakanlar kurulu listesinin bulunduğu bir dosya Ocak 1971 sonlarında Batur'a ulaştırıldı. Batur dosyayı inceledikten sonra, çeşitli eleştirilerde bulundu, "inanmadığım bir şekil ve sistem içinde bulunamam" diyerek dosyayı iade etti. Ancak dosyayı hazırlayanların bu eleştirilerinden oldukça alındıkları görülüyor. Batur'a yazdıkları cevapta "biz komünist değiliz" diyorlar.(1) Celil Gürkan da anılarında şunları söylüyor:

"... Komünizm ile Marksizm ile en ufak bir ilgimiz yoktu.... Benim yanında yer aldığım tavır, ... fiilen kurulu düzene karşı pekala bir darbe sayılabilecek olan 12 Mart Muhtırasının tersine, çeşitli SAĞ ve SOL darbe olasılıklarına karşı, koşullar kaçınılmaz kıldığında uygulanacak ATATÜRKÇÜ, devrimci ve ilerici, hayırhah, yurtsever bir müdahaleyi öngören bir tavır idi. Amacım, ... özgürlükçü parlamenter demokrasiyi amaçlayan GEÇİCİ bir yönetimle GERÇEK DEMOKRASİ'ye ulaşmaktı"(2)

Dosya, çeşitli ilavelerle ve bu kez bakanlar kurulu listesi yerine 203 kişilik bir adaylar listesiyle birlikte yeniden Batur'a verildi. Dosyada aynı zamanda, Gürler ve Batur için hangi görevlerin düşünüldüğü (Selim Bey yani Gürler için devlet başkanlığı, Yavuz Bey yani Batur için de başbakanlık), kod adlar belirtilerek yazılmıştır.(3) Aynı dosyanın üzerinde hazırlayanlarca yazılmış "dosya şu anda Gürler'e gösterilemez" ibaresi de vardı.(4) Bundan, henüz Gürler'e, Batur kadar güvenilmediği anlaşılıyor. Yani Batur, Gürler'den daha yakın. Üstelik kendisine verilen cevapta "liderimiz" diye hitap ediliyor.

Madanoğlu grubunun bu sıralarda durumuna bakacak olursak, Ilıcak'ın yayımladığı "el yazısı itiraflar"dan çıkan ortak nokta, grubun 1970 yazında dağıldığıdır. Ancak Kaynak, buna karşı çıkıyor ve 12 Mart'tan sonra dahi (çünkü 12 Mart, ilk günlerde, beklenen darbe sanılmıştı) görev beklediklerini söylüyor. (5)

1971 başından itibaren ordudaki hareketliliğin arttığı görülüyor. 9 Mart günü harekete geçilmesi kararlaştırılıyor. Aslında gelişme ve toplantılar, hakkında bilgiler, günü gününe, MİT'le de bağlantısı bulunan örgütlenme içindeki (darbeden sonra Genelkurmay Başkanı yapılması düşünülen) Korg. Atıf Erçikan tarafından Genelkurmay Başkanı Tağmaç'a ulaştırılıyordu. Tağmaç'ın bütün amacı alttan gelen "tehlike"ye karşı gücü elinde tutmaya çalışmaktır. 3 Mart 1971'de, bir müdahalenin kaçınılmaz olduğunu gördüğünde, dışında kalmamak ve duruma hakim olup, kendi istediği yöne çekebilmek için "... ne yapılacaksa biz yapacağız" demiştir.(6) Bu "benim

(1) Ilıcak, age, s. 141

(2) Gürkan, age, s. 121-122

(3) Ilıcak, age, s. 143

(4) Ilıcak, age, s. 140

(5) Ilıcak, age, s. 140

(6) Orhan Tokatlı, "12 Mart'ı Anlatıyorlar," Milliyet, (12 Mart 1976)

başında olmadığım hareketlere katılmayın" olarak da anlaşılabilir. Aslında, Tağmaç bir şeyler yapılması gerektiğinin farkındaydı ve bunun temelinde, o günün Türkiye'si hakkındaki yorumu yatıyordu: "... Memlekette sosyal uyanmanın boyutları ekonomik uyanmanın boyutlarını fersah fersah geride bıraktı..."(1)

Tam da aynı günlerde Selçuk Cumhuriyet'teki köşesinde şöyle yazar: "Sonuç: Orduların varlık gerekçesi, milli pazarı yabancıya sömürmemektir."(2)

"Darbenin beklenir olduğu" o günlerde, AP Milletvekili Aydın Yalçın ve arkadaşları, Gürler'e bir önerge sureti gönderirler. Buna göre CHP'nin desteği ile Demirel'i düşüreceklerdir. Bu gerçekleşinceye kadar askerlerin herhangi bir harekete geçmelerini ertelemeleri, Gürler'den sözlü olarak rica edilir.(3)

Harekete geçiş kararı alınan 9 Mart 1971 günü, 17.30'da, Batur'un odasında, örgütlenmenin kilit generalleri buluşurlar. Aslında bu toplantı, Gürler'in "ikna" edilmeye çalışıldığı toplantıdır. Batur, 9 Mart toplantısının, emir-komuta zincirini aşmaya ya da kendilerini bir harekete zorlamaya çalışanları [Gürkan ve diğerlerini kastediyor, EM] teskin etmeye yönelik olduğunu söylüyor.(4)

Gürkan ise anılarında, bu toplantıda, Batur dahil, generallerin Gürler'e son rötuşları aktarıp, artık onun en kıdemli general olarak düğmeye basmasını istediklerini anlatıyor.

Bir değerlendirmeye göre Gürler ilerde, "General Necip olmamak için" hareket emri veremiyor.(5)

Bunun üzerine 9 Mart gecesi 50 kadar general-subay darbe kararı alırlar. "9 Mart'a kadar, 9 Mart'çılar 12 Mart Muhtırasını verenlerle beraberdirler."(6)

Devrin Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu da bunu doğruluyor: "F. Gürler Paşa 9 Mart'a kadar havacılarla beraberdi. M. Batur ne derse o olur diyordu. 9 Mart'tan sonra değişti ve komutan ne derse o olur (Tağmaç) demeye başlamıştı."(7)

10 Mart'ta orgeneral ve korgeneral düzeyinde, aslında resmi bir niteliğe sahip olmayan "Genişletilmiş Komuta Konseyi" toplanır. Burada "uzlaşılır" ve 12 Mart günü Tağmaç, Gürler, Batur, Eyiceoğlu bir muhtıra vererek ordudaki "hareketliliği" bitirirler.

Küçük'e göre, "12 Mart'ta, komuta düzeyi kaypaklık gösteren diğer men-

(1) Semih Yaman, "Belgeler ve Gerçekler, 12 Mart ve Ötesi", Dünya, (12 Mart 1978)

(2) Cumhuriyet, (5 Mart 1971)

(3) Gürkan, age, s. 197-198

(4) İlicak, age, s. 159

(5) Turhan Bilgin, "12 Mart", Milliyet, (27 Mart 1976)

(6) Turhan, Bomba Davası, I. kitap, s. 81

(7) Günaydın Haber, (16 Mart 1977)

suplarını da kendine çekerek, ordu bütünlüğü içinde ve hiyerarşiyi koruyarak müdahale etti".(1)

Ölçütü pek de anlaşılamayan bir işlemle, 16 Mart'ta, içlerinde Gürkan, Bilget, Çokgör gibi kilit isimlerin de bulunduğu 5 general ve 8 subay emekliye sevk edilir. 9 Mart'la ilişkili kabul edilen 46 kişinin de görev yerleri değiştirilir. Gürkan bu işlemi "liderler'inin azizliği"ne veriyor. (2)

Avcıoğlu, 12 Mart'tan sonra Davutpaşa Kışlası'nda birlikte yatarken, Rasih Nuri İleri'ye şöyle diyor: "Kapımızı durmadan aşındırıyorlardı, düğmeye basmak gerekince basamadılar, sonunda Gürler geldi, Hava Kuvvetleri alarma geçti dedik, öyle ise ben de gidip alarma geçeyim dedi. Batur'la görüştü, karar geri alındı, oysa başa geçeydik dışa bağımlı Türk kapitalizminin belini kırardık."(3)

(1) Küçük, Türkiye... s. 37

(2) Gürkan, age, s. 41

(3) R. Nuri İleri, "TIP ve Doğan Avcıoğlu Sürtüşmesi", **Toplumsal Kurtuluş** sayı : 5, (Kasım 1987) s. 34

E) Madanoğlu Davası

"Madanoğlu Davası" olarak bilinen dava, yukarıda anlattığımız Madanoğlu etrafındaki örgütlenmenin içinde bulunanları ve ilişkili görülenleri kapsamaktadır. Dava nedeniyle 23 kişi tutuklanmış, ve bir kısmı Ziverbey Köşkü'nden geçirilmişlerdir.(1) Sanıkların "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs gayesiyle gizlice ittifak etmek" suçlamasına dayanarak TCK'nın 171/2, 173/3-36 ve 40. maddeleri, askeri sanıkların da As.C.K'nın 30/1. maddesi gereğince cezalandırılmaları isteniyordu.

Askeri Savcı Süleyman Takkeci davanın niteliğini şöyle açıklıyordu:

"Bilinen bir gerçek olduğu üzere, Türkiye'de sosyalist devrim bir mücadeleye dönüşmüştür. Bunlardan biri; hedefi seyyal, hareketli küçük müfrezelerin, devletin emniyet kuvvetlerini ve askeri mekanizmasını yıpratmak, bıktırmak ve çözülmeye götürmek, böylece devletin temel müessesesi olan Silahlı Kuvvetlerle mücadele edilebilir olduğunu göstererek, gayri memnun unsurları silahlı bir müdahaleye çekmek ve kazanmayı düşündükleri başarılar yoluyla, Silahlı Kuvvetleri kendi içinde ihtilafa sürüklemek ve halkın desteğini de kaybettirmek şeklinde hülasa olunabilecek, gerilla tipi silahlı mücadele! diğer, hedefi, topraksız köylüyü toprak işgalleri yolu ile toprağa kavuşturmak, işçiyi fabrika işgalleri yolu ile fabrikayı tesahüp imkânına kavuşturmak ve sonra "Toprağınızı ve fabrikanızı korumalısınız" diyerek köylüyü ve işçiyi silahlı mücadele, ve bir diğeri de; hedefi, boyutları kendilerince tesbit edilen **Kemalizm maskesi** altında, Türk Ordusu'nu tahrik ve teşvik ile bir ihtilal yaptırma teşebbüsü olan silahlı mücadeledir. İşte huzurunuzda getirilmiş bu dava, genel hatları itibarıyla ifade etmemiz gerekirse, bu 3. şekil silahlı mücadeleyi benimsemiş olmaları hesabıyla, demokratik düzen dışına çıkmak konusunda, güç birliği edenlerin ortaya konulduğu bir davadır."(2)

Daha sonra sanıkları kökenlerine göre ayırmakta:

"... Mayıs 1971 tarihine kadar,... bir cunta hareketini gerçekleştirme is-

(1) Bkz. İlhan Selçuk, Ziverbey Köşkü, Çağdaş Yay, 1987

(2) Madanoğlu Dosyası, s. 29

tikametinde çalışan 3 grubun ortaya çıktığını müşahade etmekteyiz."

1. Sivil grup
2. Asker orijinli şahıslardan müteşekkil grup
3. Asker grup

Sivil grup : "Bu grup, radikal sosyalist karakterli olup, ihtilalci bir görüşe sahiptir. Amaçladıkları sosyalist devrimin, küçük burjuva demokratik hareketinin bir değişik uygulama şekli olan, sivil-asker, aydın öncülüğü ile yapılacak bir ihtilalle gerçekleştirilebileceği kanısındadırlar ...Asker öncülüğündeki ihtilal, bu grup için esas amaç değil, esas amaç olan sosyalizme götürecektir yolun aracıdır."(1)

Avcioğlu, Selçuk, Soysal, Eyüboğlu bu grupta sayılmaktadırlar.

Asker orijinli grup : Bu grup 1961-62 yıllarına kadar dayandırılmaktadır.

"İhtilalci bir gruptur. Başlangıçta belirli bir dünya görüşü ve teoriye sahip değildir. Ancak sonraları meselelere sol açıdan bakmaya ve değerlendirmeye başladıkları ve sosyalist bir gruba dayanarak iktidara gelmeyi önerdikleri anlaşılmaktadır."(2)

Madanoğlu, Kaçar, Düvencioğlu, Köksal, Ergun bu grupta sayılıyorlar

Asker grup : Bu grubun 1967'de kurulduğu söyleniyor. "Türkiye'nin içinde bulunduğu sıkıntıdan, bir askeri yönetimle çıkılabileceğine inanan bir gruptur. Bu grup daha sonra 20 albaydan oluşan İstanbul ve Marmara cunta grubu adıyla bir cunta haline dönüşmüş ve Ankara ile temasa geçmiştir." (3)

İddianameye göre, davanın delilleri tüzük, Devrim gazetesi sayıları, ses bantları ve çözümleriydi. Davanın mahkumiyet ile biteceğine inanan MİT de aynı zamanda tanık olması için ajan Mahir Kaynak'ı deşifre etti.

Devrim gazetesi iddianameye göre, bu cunta hareketinin "naşiri efkarı" idi. "Devrim... 1967 yılında yayınlarına son vermiş Yön'ün, bir başka ad altındaki devamını teşkil etmektedir."(4)

İddianameye göre "bir askeri darbe sağcı nitelikte de olsa, bunun ergeç sola yöneleceği kanısındadırlar."(5) Böylece Devrim'in 12 Mart'tan sonra çıkmaya devam etmesinin nedeni de bulunuyor.

Askeri Savcı'ya göre aynı sıralarda sürmekte olan Bomba Davası(6) ile Madanoğlu Davası birbirinin uzantısıdır.

İlhan Selçuk savunmasında Temmuz 1971'de Son Havadis gazetesinde yayımlanan "TSK ve Aşırı Sol" adlı yazı dizisinin, iddianamenin temel dayanağı olduğunu söylüyor.(7)

(1) Age, s. 34-35

(2) Age, s. 44

(3) Age, s. 47-48

(4) Age, s. 63

(5) Age, s. 65

(6) Bomba Davası, ordu içindeki örgütlenmenin, asıl olarak Gürler ile Batur'un suçlanmak istendikleri davadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Turhan, age.

(7) Cumhuriyet, (29 Mart 1973)

Bu arada Mahir Kaynak'ın bir rahatsızlığı olduğu mahkeme gündemine geliyor. Şahit Nörolog Dr. Gencay Gürsoy, Mahir Kaynak'ın Nisan 1970'te kendisine geldiğini, bazı nöbetler geçirdiğini, ciddi bir ansiyeteden şikayetçi olduğunu söylediğini aktarıyor. Kanaatinin "kendisini muayene ettiği sıralarda dış dünyayı gerçek bir şekilde ve objektif olarak yorumlamasının; değerlendirmesinin mümkün bulunmadığı" olduğunu aktarıyor.(1)

Avcıoğlu, Kaynak'a provokatörlük suçlaması getirerek, Kaynak'ın Devrim gazetesine "komünist fikriyatını savunan" yazılar gönderdiğini, bunları çöp sepetine attığını, kışkırtmaya kapılmadığını söylüyor.(2)

Mahir Kaynak'ın raporlarında da sanıkların Atatürkçü oldukları, Marksist olmayan sola mütemayil bir idare kurmak istedikleri belirtiliyor.(3)

Madanoğlu savunmasında "... Madanoğlu örgütü bir MİT ajanının uydurmaları üzerine kurulmuş ve örgütün ana tüzüğü olarak gösterilen bir yazıya dayanılmıştır: Kadro örgütü yazısı, 27 Mayıs anılarına ilişkin notlarımı arı türkçeye çevirme çalışmasıdır..." diyerek, iddianamedeki 25 toplantının hayal ürünü olduğunu, bantlardaki konuşmaların da hiçbir zaman yapılmadığını belirtiyor.(4)

Bilirkişinin ses bantlarının montaj olduğunu söylemesi de(5) ajanın tartışılan durumu yanında mahkemenin seyrini iyice etkiliyor.

"Anayasa Mahkemesi'nin almış olduğu, '.. görevlinin bir tanık için baş telik sayılabilecek olan yansızlık vasfından az veya çok uzaklaşma eğilimi göstermesi veya böyle bir zorunluğu dayatması olanağıdır. Görevlinin başlıca kaygısı aldığı işi başarı ile sonuçlandırmak; hiç değilse başarılı görünebilmek; kendisine görev verenler üzerinde böyle bir etki bırakabilmek olur. Emeğe ulaşabilmek için izlediği kimseleri kışkırtmaya hatta ayartmaya gitmesi ve üstlerine abartılmış haberler getirmesi, yahut izlediği kişilerin çokluğu dolayısıyla bellek yanıltmalarına uğraması akla gelebilir... Öte yandan böyle bir kimsenin, bir görevi yerine getirmek içinde olsa, gerçek niyet, düşünce ve inançlarını ve kendisini bambaşka görüş ve düşüncelerin adamı gibi göstererek işini yürütmeye çalışması, tanıklık yönünden kişiliği ve güvenilirliği üzerinde bir takım duraksamalara yol açabilir. Bütün bunlar gizli bir MİT görevlisinin bir olaya tanıklık konusunda hukukça olağan kişilerle eş değerde tutulamayacağını akla getirir', yolundaki 17-19 Ağustos 1971 gün ve 1971/41-67 sayılı kararı ve Yargıtay ve Askeri Yargıtay'ın "diğer delillerle

(1) Gerekeçeli Hüküm, 1. Ordu Komutanlığı nezdindeki 2. nolu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi Kayıt no: 974/2003, Esas no: 974/3 Karar no: 974/25, 2/10/1974

(2) Cumhuriyet, (22 Mart 1973)

(3) Cumhuriyet, (3 Mayıs 1973)

(4) Cumhuriyet, (22 Mart 1973)

(5) Cumhuriyet, (12 Şubat 1974)

takviye edilmedikçe teyp bantlarının hukuki bir delil niteliğinde olmayacağı şeklindeki kararlarının da dikkate alınmasıyla"(1) mahkeme beraat kararı veriyor.(2) Askeri Savcı bunun üzerine Askeri Yargıtay'a başvuruyor.

Madanoğlu Davası sonuç olarak, sanıkların beraat ettiklerine dair kararı İstanbul 2 nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'ne geri gönderen Askeri Yargıtay'ın isteği doğrultusunda, 1974'te çıkartılmış olan af yasasına sokularak ortadan kaldırılmıştır.(3)

(1) Gerekeçeli Hüküm, s. 86-87
(2) Gerekeçeli Hüküm, s. 146-147
(3) Cumhuriyet, (12 Kasım 1975)

SONUÇ

Ordunun toplumsal rolü ve işlevi konusunda, modernleştirici bir işlevi olduğunu savunan Hurewitz'e göre; "geri kalmış toplumlarda askeri bürokrasi en ileri düzeyde rasyonelleşmiş kurumdur. Ve bu kurum içinden gelen askerlerin toplumu yönetmesi, gelişme ve modernleşme açısından olumlu, hızlandırıcı bir olgudur. Huntington ise, ordunun siyasal sisteme müdahalesi ile toplumsal gelişmişlik düzeyi arasında belirleyici bir ilişki olduğuna işaret ederek, toplumsal yapının gelişmesi ve karmaşıklık düzeyinin yükselmesi ile askerlerin siyasi iktidara el koymalarının zorlaşacağını ileri sürmektedir.(1) Dolayısıyla, "askeri darbe" kavramı ile "azgelişmişlik" kavramının birbiriyle yakından ilişkili olduğunu, pratikte askeri darbelerin azgelişmiş ülkelerde yaşandığını biliyoruz.

Askeri darbeler, birbirleriyle mücadele içindeki toplumsal sınıf ve katmanların, bu mücadelelerinin, dönemsel olarak bir sonucu ve sınıfsal ittifakı ya da ayrıştırıcısıdır.

Eğer darbeleri illa da "ilerici" ya da "gerici" olarak nitelemek gerekiyorsa, darbelerin getirdiklerine ve götürdüklerine bakmak gerekir. Eğer, bir darbe sonucunda geniş kitleler ve emekçi sınıflar yararına kazanımlar söz konusu ise, bu darbenin "ilerici" olduğu söylenebilir.

12 Mart'a gelirken yaşanan, siyasi iktidar düzeyindeki bunalım, sınıflar arasında artık başat olan sanayi burjuvazisinin, burjuvazi ittifakını zorlaması, diğerlerinin de, kendi aleyhlerine olan gidişata önlemler alma çabaları sonucudur. Bu tezde ortaya konmaya çalışılan örgütlenme de, küçük burjuvazinin, özelde sivil ve asker aydınların bir siyasal hareketidir. Bu hareketin de en önemli adı ve teorisyeni Doğan Avcıoğlu'dur. Bu hareketin politik dayanakları esas olarak aydınlar ve gençliktir. Ayrıca orduyla ilintili şu gruplar sayılabilir: Tabii Senatörler (27 Mayıs'ı gerçekleştiren Milli Birlik Komitesi'nin 13 Kasım'dan sonraki üyeleri, [Madanoğlu istifa etmişti. EM]), 14'ler (13 Kasım'da yurtdışına gönderilen MBK üyeleri), 22 Şubat ve 21 Mayısçılar (Talat Aydemir liderliğindeki iki darbe teşebbüsüne katılan ve destek verenler), Genç Kemalistler (Afyon Batı Menzil Komutanlığı'nda Talat

(1) Gencay Şaylan, "Ordu ve Siyaset: Bonapartizmin Siyasal Kültürü", Bahri Savcı'ya Armağan , Mülkiyeliler Birliği Yay, 1988, s. 450

Turhan çevresinde oluşan grup)Elbette, bu başlıklar içinde sayılabilecek, ancak bu hareketi benimsemeyen kişiler olabilir. Ancak, bu grupların genel bir desteğinden kuşku yoktur.

Genel yaklaşım Avcıoğlu'nun Marksist olmadığı yönündedir.(1) Ancak, Marksist değilse bile, Marksizmi, "insanlık tarih sürecinin bütünü" açıklayan tek yaklaşım" sayıyordu.(2) Kaynak'a göre, "Batı kontrolündeki Türkiye'nin gelişmeyeceğine inanıyordu. Avcıoğlu'nun solculuğu buydu. Türkiye'nin gelişmesine inandığı için solcuydu."(3)

Birçok kaynaktan çıkan ortak nokta, Avcıoğlu'nun 12 Mart'tan önce, çok geç kalındığına ve derhal harekete geçilmesi gerektiğine dair sürekli uyarılarda bulunduğuudur.

Avcıoğlu'nun yazılarında ve 12 Mart öncesi örgütlenmelerin içinde bulunan asker ve asker kökenlilerin yapıtlarında da "tam bağımsızlık" vurgusu ve amacı çok belirgindir. Tabii, buradaki temel hata, dünya sisteminin ulaştığı noktanın, buna olanak vermeyeceğini görememeleridir.

Yine temel hatalardan biri, kapitalizmin yarattığı çağdaş sınıflara, burjuvazi ve işçi sınıfına dayanmayan, bu sınıfları arkasına alacak bir toplumsal programı olmayan hareketlerin bir sonucu ulaşamayacağını farkına varılamamasıdır ya da "kısa yol" herşeye rağmen denenmek istenmiştir. Gevgilili'ye göre;

"... İttifak ve zorunlukların sonucu olmayan iktidarı kapma hareketleri, er geç tökezlemeye mahkumdur. Üstünde durdukları toplumsal boşluk giderek, darbecileri, şikayetçi göründükleri işlerden daha kötülerini yapmaya bile itebilecekler, iktidara el koydukları toplumlarda..."(4)

Bu harekete yöneltilen eleştirilerden biri de, Latin Amerika'dan etkilenen maceracı akımları, parlamenter rejimi destabilize ederek bir sol darbenin önünü açabileceği hesabıyla, eylemlere yönlendirdikleridir.(5)

12 Mart dönemine ait tartışmalardan çıkan, orduya ait en önemli sonuç, hiyerarşi içerisinde, Batur, Gürler, Kayacan ile temsil edilen bu "radikal" cuntalaşmanın, Cumhurbaşkanı Sunay, Genelkurmay Başkanı Tağmaç, 1. Ordu Kom. Türün'le temsil edilen Amerika yanlısı bir cunta tarafından yenilgiye uğratıldığıdır.(6)

Kaynak, "radikal" olarak nitelenen bu cunta hareketinin Avrupa kaynaklı olduğu düşüncesinde. ABD'den siyasal ve ekonomik olarak bağımsız olmak

(1) Hikmet Özdemir bir istisna olarak, "... Sol Kemalistlerin Marksist olmadıkları kanısına katılmıyorum." diyor. age, s. 275

(2) Avcıoğlu, Türklerin Tarihi, I. kitap, Tekin Yay, 1978, s. 89

(3) Ilıcak, age, s. 278

(4) Ali Gevgilili, Türkiye'de 1971 Rejimi, Milliyet Yay, 1973, s. 51

(5) Berktaş, age, s. 41

(6) Yeni Asya, Mahir Kaynak'la söyleşi, (12 Şubat 1991). Ayrıca bkz. Turhan, age

isteyen Avrupa'nın, Türkiye'yi, bu hareketle, Baas tipi bir rejimle kendi yanına almak istediğini, ancak Amerika yanlısı bir cuntanın, bu cuntayı bertaraf ettiğini söylüyor.(1) 12 Mart Muhtırası'nı veren cuntanın Amerika yanlısı olduğu kesin ancak, en azından teorisyenleri açısından, "31 Martta yabancı parmağı" arayanlardan, Ortak Pazarı "Türk'ün Avrupalı zengin efendilerin uşaklığına talip olması" olarak niteleyen, gelişmeleri hep anti-emperyalist bir konumdan yorumlayarak, sürekli "tam bağımsızlık" vurgusu yapanlardan oluşan diğer cuntanın Avrupa yanlısı olduğunu söylemek pek kolay gözüküyor. Belki o yöne çekmek isteyen insanlardan söz edilebilir. Aynı zamanda, hareketin ideolojisinin Avrupa'nın işine geldiği söylenebilir.

Başka bir sonuç, herkesin hararetle beklediği "darbe"nin yerine, aynı ordu tarafından gerçekleştirilen başka bir darbenin gelmesinin onun işkence, cezaevleri, yasaklar gibi öğeleri beraberinde getirmesi, özünde "ordunun ilericiliği"ne dayanan bu siyasal hareketin teorisinin de sonunu getirdiğidir.

Bu siyasal hareketin içinde bulunan insanların ortak noktalarından biri, kendilerini "milliyetçi-devrimci" ya da "milliyetçi-sosyalist" bir tavır içinde görmeleridir. Baskın Oran, 3. Dünya aydınlarının benimsediği "milliyetçi-sosyalizm" in iki nedeni olduğunu söylüyor:

1. Ülke koşullarının devletin aktif karışmasını gerektirecek nitelikte olması
2. Kapitalist sistemin çok sakıncalı olması, Marksizmin ise bazı temel kavramlarının aydınların amaçlarıyla çatışması.(2)

Özdemir ve Gülalp, amaçlanan eylem biçiminin Trimberger'in "tepeden devrim" kavramında ifadesini bulduğunu düşünüyorlar. (3) Trimberger'e göre; "Tabandan devrim olasılığının zayıf olduğu ülkelerde, radikaller ve Marksistlerin, askeri bir tepeden devrimi destekleyerek daha ilerici yönlere zorlamaktan başka seçenekleri olmayabilir."(4)

Son olarak şu söylenebilir. O da 1960-1971 arasında, Türkiye'de onbir yıla sığmayacak gelişmelerin yaşandığı, Avcıoğlu'nun da, yazdıkları ve yaptıklarıyla, sürekli "iktidar perspektifi taşıdığı"(5), hareketin teorisini ve sivil kesimin başbakan adayı olarak, iktidar mücadelesini kaybettiğidir.

(1) Mahir Kaynak ile görüşme, (28 Temmuz 1992)

(2) Baskın Oran, Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği Kara Afrika Modeli, AÜSBF Yay, 1977, s. 169

(3) Özdemir, age, s. 289, Gülalp, age, s. 96

(4) Gülalp, age, s. 99

(5) Özdemir, "Jakoben Cumhuriyetçi..." s. 46

KAYNAKÇA

Kitapları

- Abdunnasır Cemal, **Arap Devriminin Yöntemleri**, Habora Yay, 1970
- Ahmad, Feroz-Bedia Turgay, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Yay, 1976
- Arcayürek, Cüneyt, **Demirel Dönemi, 12 Mart Darbesi, 1965-1971**, 2. basım, Bilgi Yay, 1985
- Ataöv, Türkkaya, **Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri**, AÜSBF Yay, 2. baskı, 1977
- Avcioğlu Doğan, **Türkiye'nin Düzeni - Dün Bugün Yarın**, I, II, Tekin Yay, 1984
- Avcioğlu Doğan, **Devrim Üzerine**, Bilgi Yay, 1971
- Avcioğlu Doğan, **Türklerin Tarihi**, I. kitap, Tekin Yay, 1978
- Avcioğlu, Doğan, **31 Mart'ta Yabancı Parmağı**, Bilgi Yay, 1969
- Avcioğlu, Doğan, **Milli Kurtuluş Tarihi**, 4 cilt, 5. basım, Tekin Yay, 1984
- Avcioğlu, Doğan, **Devrim ve "Demokrasi" Üzerine**, Tekin Yay, 1980
- Batur, Muhsin, **Anılar ve Görüşler, Üç Dönemin Perde Arkası**, 4. baskı, Milliyet Yay, 1985
- Belli, Mihri, **Yazılar, 1965-1970**, Sol Yay, 1970
- Bozbeyli, Ferruh, (Der.), **Parti Programları**, I. kitap, I. cilt, Ak Yay, 1970
- Çayan, Mahir, **Toplu Yazılar**, I, Devrimci Yol, 1978
- Erkanlı, Orhan, **Anılar.. Sorunlar.. Sorumlular**, 2. baskı, Baha Matbaası, 1972
- Gevgilili, Ali, **Türkiye'de 1971 Rejimi**, Milliyet Yay, 1973
- Göksu, Sadık, **Darbeler, "Demirkırat"lar ve 27 Mayıs**, Anahtar Kitaplar, tarihsiz [1992]
- Gülalp, Haldun, **Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri**, Yurt Yay, 1983
- Gürkan, Celil, **12 Mart'a Beş Kala**, 2. basım, Tekin Yay, 1986
- İlıcak, Nazlı, **12 Mart Cuntaları**, yayınevi yok, tarihsiz
- İleri, Rasih Nuri, **Mihri Belli Olayı**, I. Anadolu Yay, 1976
- İpekçi, Coşar, Abdi-Ömer Sami, **İhtilalin İcyüzü**, I. cilt, Uygun Yay, 1965

- İsen, Can Kaya, **Geliyorum Diyen İhtilal**, Tan Matbaası. 1964
- Kıvılcımlı, Hikmet, **27 Mayıs ve Yön Hareketinin Sınıfsal Eleştirisi**, Ant Yay, 1970
- Küçük, Yalçın, **Türkiye Üzerine Tezler, 1908-1988**, 3. kitap, Tekin Yay, 1986
- Küçük, Yalçın, **Aydın Üzerine Tezler, 1830-1980**, 5. kitap, Tekin Yay, 1988
- Küçükömer, İdris, **Düzenin Yabancılaşması**, 2. baskı, Alan Yay, 1989
- Landau, Jacob M., **Türkiye'de Aşırı Akımlar**, Turhan Kitabevi, 1978
- Madanoğlu Dosyası**, 2. baskı, Töre-Devlet Yay., 1973
- Oran, Baskın, **Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği Kara Afrika Modeli**, AÜSBF Yay, 1977
- Örtülü, Erdoğan, **3 İhtilalin Hikayesi**, 5. baskı, Milli ülkü Yay, tarihsiz
- Özdemir, Hikmet, **Yön Hareketi**, Bilgi Yay, 1986
- Özdemir, Hikmet, **Rejim ve Asker**, Afa Yay, 1989
- Schick, Tonak, İrvin Cemil - Ertuğrul Ahmet, (Der.) **Geçiş Sürecinde Türkiye**, Belge Yay, 1990
- Selçuk, İlhan, **Ziverbey Köşkü**, Çağdaş Yay, 1987
- Sertel, Yıldız, **Türkiye'de İlerici Akımlar ve Kalkınma Davamız**, Cem Yay, 1978
- Seyhan, Dünder, **Gölgedeki Adam**, yayınevi yok, 1966
- Talat Aydemir'in Hatıraları**, Kitapçılık Ticaret, 1968
- Toker, Metin, **Solda ve Sağda Vuruşanlar**, 2. baskı, Akis Yay, 1971
- Turhan, Talat, **Bomba Davası**, I,II, yayınevi yok, 1986
- Yanardağ, Merdan, **Türk Siyasal Y aşamında Kadro Hareketi**, Yalçın Yay, 1988
- Yetkin, Çetin, **Türkiye'de Soldaki Bölünmeler, 1960-1970**, Toplum Yay, 1970

Makaleler

- Akat, Asaf Savaş, "İdris Küçükömer'in Mirası", **İktisat Dergisi**, sayı: 274, (Eylül 1987), s. 5-9
- Alpay, Şahin, "'Türkiye'nin Düzeni' Üzerine", **Aydınlık Sosyalist Dergi**, sayı: 12, (Ekim 1969), s. 448-477
- Altuğ Figen, "Devlet Memurlarının Mali Durumlarındaki Gelişmeler (1948-1960 Dönemi)", **Toplum ve Bilim** sayı: 13, (Bahar 1981), s. 67-75
- Berktaş, Halil, "Soldaki Tartışmalardan :DP Tarihine Bakışlar", **Tarih ve Toplum**, cilt: 9, sayı: 53, (Mayıs 1988), s. 38-41
- İleri, Rasih Nuri, "TİP ve Doğan Avcıoğlu Sürtüşmesi", **Toplumsal Kur -**

tuluş, sayı: 5, (Kasım 1987) s. 32-35

Kışlalı, Ahmet Taner, "Türk Ordusunun Toplumsal Kökeni Üzerine Bir Araştırma", **AÜSBF Dergisi**, cilt: XXIX, sayı: 3-4, (Eylül-Aralık 1974), s. 89-106

Küçük, Yalçın, "Cumhuriyet Döneminde Aydınlar ve Dergileri", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, cilt: 1, s. 138-143

Laçiner, Ömer, "1971 Öncesi Dönem ve THKP-C Hareketinin Eleştirel Analizi -1-", **Birikim**, sayı :22 (Aralık 1976), s.7-28

Özdemir, Hikmet, "Bir İlk Yapıt: Türkiye'nin Düzeni", **Yapıt**, sayı: 47/2, (Aralık 1983-Ocak 1984) s. 101-107

Özdemir, Hikmet, "Jakoben Bir Aydının Yaşamından Çizgiler", **Toplumsal Kurtuluş**, sayı:5, (Kasım 1987), s. 36-37

Özdemir, Hikmet, "Jakoben Cumhuriyetçi Aydın : Doğan Avcıoğlu", **Toplumsal Kurtuluş**, sayı: 49, (Ekim 1991), s. 45-47

Ulusoy, Mehmet, "Yön'ün Yönü", **Saçak**, sayı: 41, (Haziran 1987), s. 11-16

Gazeteler ve Dergiler

Aydınlık
Cumhuriyet
Devrim
Dünya
Günaydın
Milliyet
Politika
Yeni Asya
Yön

Resmî Belgeler

"Madanoğlu Davası", Gerekçeli Hüküm, 1. Ordu Komutanlığı Nezdindeki 2 No'lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, Kayıt no: 974/2003, Esas no: 974/3, Karar no: 974/25, 2/10/1974

Bomba Davası, Talat Turhan'ın Savunması, 3-14 Kasım 1975